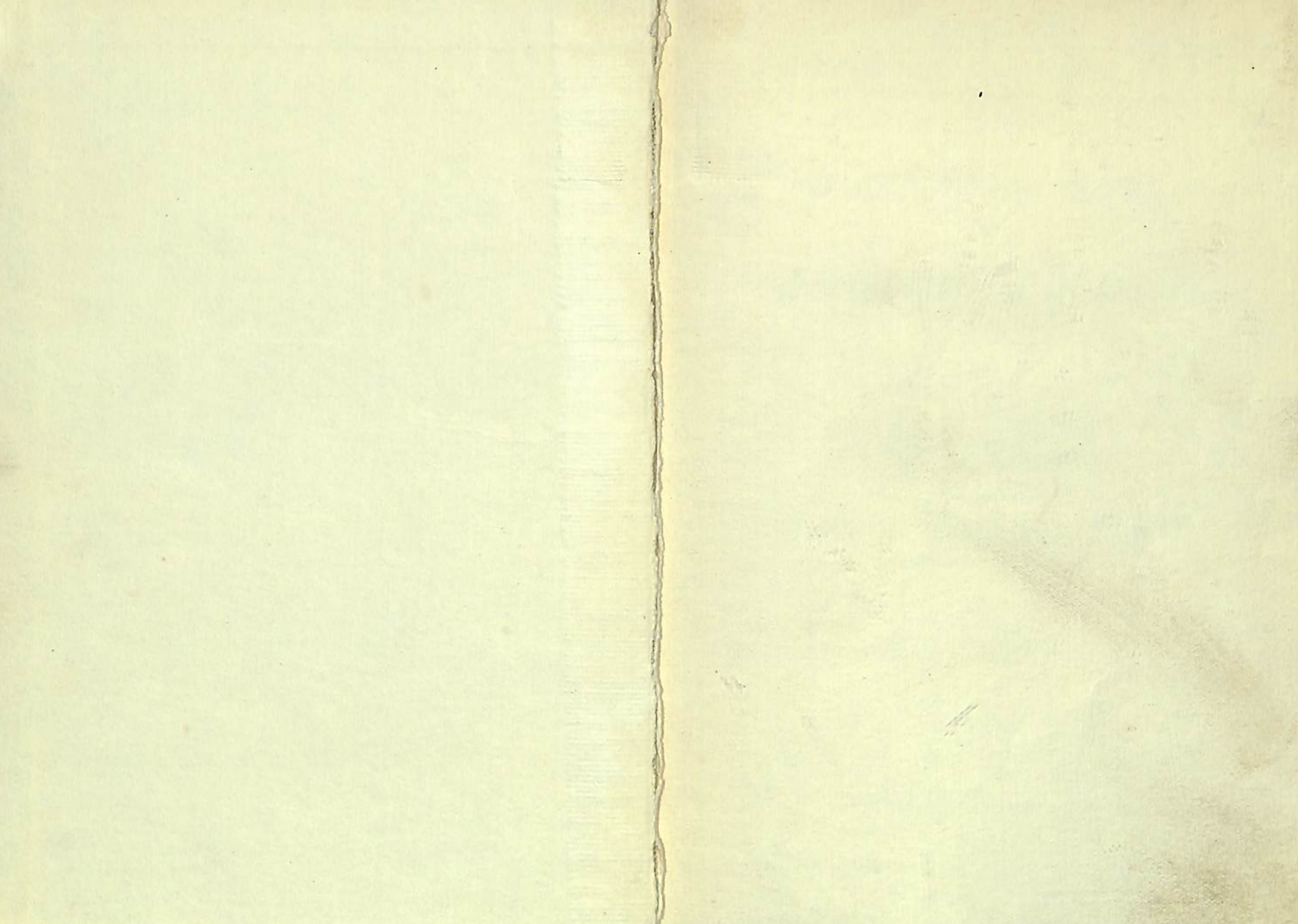

15.269

44

321

7-45

26 SEP 2006

15 JAN 2010

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ի. Ա. ԵՐԱՆ,

ԹԻՒ 7

321

7-93

48

ՓԱՐԼԱՄԵՆԹԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ
ԵՒ

ԺՈՂՈՎԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԿՈԲ Գ. ԴԵՐՋԱԿԵԱՆ, Պ.Ա., Պ.Օ.

ՓԱՏՏԱՐԱՆ Ի ՊՕՍԹԸՆ

ՊՕՍԹԸՆ, ՄԷՍ.

ԵՐԱՆ ՄԱՍՈՒԼ

1912

8928

22-2515

2 APR 2013

15269

COPYRIGHT 1912 BY
E. A. YERAN, CAMBRIDGE, MASS.

ALL RIGHTS RESERVED.

7175-56

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այս գործին նպատակն է ծանոթացնել տարրական, այլ սակայն գործնական և էական կանոններ, որով կը վարուին սահմանադրական, ազգային և ընկերային ժողովներ:

Տրուած կանոնները, ձևերն ու թելադրութիւնները հանրապէս ընդունուած են և այժմ կը գործածուին Անգլիական փարլամէնթին, Ամերիկեան քօնկրէսին, Միաց. Նահանգաց օրէնսդրական մարմիններու և վաճառականական ու բարեսիրական բոլոր ժողովներուն մէջ:

Այս կանոնները հաւաքուած են անգլեամերիկեան օրինագիրքերէն և դասաւորուած են հետեւողութեամբ հանրածանօթ օրէնսդէտներու հեղինակութիւններուն:

Յ. Գ. ԴԵՐՉԱԿԵԱՆ

Ներածութիւն

1. Ժողովուրդը և կառավարութիւնն ազգ մը կազմող երկու օրկանիք տարրերն են, որոնցմէ առաջինը կը ներկայացնէ գործ, աշխատանք և դրամագլուխ, իսկ երկրորդը՝ այժ և հանրային կամք: Երկուքն ալ իրենց գործառնութիւններուն մէջ յաջողելու բնական տէն-չէն մղուած դարերու որդեգրած «ոյժի միացման» վարդապետութեան փարած են, կազմելով քաղաքական, առևտրական, գործաւորական և ընկերային գործակցութիւններ:
2. Գործակցութիւնները երկու ճիւղի կը բաժնուին. ընկերութիւն (partnership) և քորպորացիա (corporation):
3. Ասոնց կազմի տարրերութիւնը սոսկ տեսական չէ և ոչ ալ դժուար է զանոնք իրարմէ զանազանել:
4. «Ընկերութիւն» կը նշանակէ անհատներու գործակցութիւն մասնաւոր պայմանագրութեան մը տակ, որոնք միացուցած են իրենց դրամագլուխը, խելքն ու աշխատանքը վարելու որոշ գործ մը իրենց միացեալ շահին համար: Ընկերներու իրարու հանդէպ յարաբերական դիրքն է տէր և գործակալ (principal and agent). Ընկերութիւնը կրնայ լուծուիլ ընկերներու կամքով ունէ ատեն:
5. «Կորպորացիա» կը նշանակէ անհատներու հաւաքոյթ մը, որ կը կազմէ որոշ և անդամակցական մարմնէն տարրեր էութիւն (entity) մը, գոյութիւն ունեցող օրէնքի կամ կառավարական արտօնագրի (charter) մը համաձայն, որուն տրամադրութեան տակ կորպորացիան կը տիրանայ իր գերազանց յատկանիշները կազմող կարգ մը առանձնաշնորհումներու: Այս առանձնաշնորհներէն մին է թէ կորպորացիան պիտի ունենայ

իր սահմանադրութիւնը կամ արտօնագիրը և կանոնադրութիւնը և անոր բոլոր գործերը պիտի վարուին տիրէքթօրական անկախ գիւանի (board) մը կողմէ :

6. Այս բացառիկ առանձնաշնորհումներու և անբաղդատելի առաւելութիւններու հետեւանքով քաղաքակիրթ աշխարհներու մէջ կօրբօրացիաբար գաղափարը խիստ ընդարձակած է, և այս պաշտօնարը անտարակոյս վերջին դարու զարգացման ամենազօրաւոր խթանն եղած է :

7. Կօրբօրացիա կարելի է կազմել ունէ օրինաւոր նպատակի համար : Գլխաւոր տեսակներն են .

Քաղաքական (civil corporation),

Քաղաքային (municipal corporation),

Եկեղեցական,

Բարեսիրական և կրթական,

Հանրային (public corporation),

Անհատական (private corporation) :

Կառավարական կամ ընկերային բոլոր կազմակերպութիւնները՝ իրենց գործերը վարելու համար խորհրդաժողով մը ունենալու են անպայման : Այս ժողովին կարեւորութիւնը չեղտելու համար խիստ յարմարութեամբ մը կոչած են զայն ժողովուրդի կամ ընկերութիւններու ղեկը կամ գործօն խելքը :

8. Ընկերութիւններու յաջողութիւնը, զարգացումն ու բարօրութիւնը ժողովին տնօրինած կանոններէն և անոր գործելակերպէն կախուած ըլլալով՝ մեր նպատակը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել օրինական և թէքնիքական կէտերը, որոնց համաձայն ներկայ ժողովներ կը կազմակերպուին ու կը գործեն :

9. Ժողովներու նպատակն է առաջադրուած կամ նպատակուած խնդիրներու նկատմամբ ժողովրդին, անհատներու կամ անդամներու գաղափարն ու կամքն առնել և զանոնք օրինաւոր ձևի և գործադրելի վի-

ճակի մէջ դնելով՝ անոնց ընթացք տալ : Ասոր համար պէտք է որ նախ ժողովն ինք օրինաւորապէս կազմակերպուի և երկրորդ, վարէ իր գործերը փարլամէնթական կանոններու համաձայն :

10. Ժողովներ երկու կարգի կը բաժնուին, կամաւոր և օրինական : Ասոնք կրնան ըլլալ ժամանակաւոր կամ տեւական :

Ժ ա մ ա ն ա կ աւ ո Ր Ժ ո Ղ Ո Վ Ն Ե Ր .

11. Անհատներ կամ մասնախումբ մը մասնաւոր ծանուցագրով և կամ թերթերու մէջ ընդհանուր կոչով ժողովուրդը կամ դատակարգի մը պատկանող անհատներ ժողովի կը հրաւիրէ (տես թիւ 340) : Ընթերցողը որոշ հասկնալու է ծանուցագրէն թէ ո՞վ է հրաւիրողը, ինչո՞ւ կը հրաւիրէ, ե՞րբ և ո՞ւր :

Անհատներ հաւաքուած ըլլալով որոշուած ատենին և որոշուած տեղին վրայ, հրաւիրողը կամ ուրիշ մը ժողովը կարգի հրաւիրելէ ետք, կը կրկնէ հաւաքման նպատակը և կը խնդրէ որ ոմն անուանուի իբր ատենապետ (chairman) ժողովին : Մէկը կ'անուանուի, ուրիշ մը կ'երկրորդէ այդ անուանումը : Այս ընթացքով կը նշանակուին քանի մը ընտրելիներ, յետոյ այս ընտրելիներուն մէջէն մին կ'ընտրուի իբր ատենապետ : Որ անմիջապէս ատենը (chair) գրաւելով, վերայիշեալ ընթացքով կը շարունակէ ընտրել ատենադպիր, ևն . (տես թիւ 341) :

12. Այս եղանակով կազմուած ժողով մը կը կոչուի պարզ կազմակերպում և օրինաւորապէս կրնայ գործել ունէ նպատակի համար :

Տ եւ ա կ ա ն Ժ ո Ղ Ո Վ Ն Ե Ր .

13. Տեւական ժողովները աւելի կարեւոր և պաշտօնական հանգամանք ունենալով՝ կը կազմուին մեծ խնամով : Այս կարգի ժողովներ կազմելու նախնական մասը ճիշդ նման է ժամանակաւոր ժողով մը

կազմելու կերպին: Հոն ընտրուող պաշտօնեաներ հոս կը նկատուին ժամանակաւոր պաշտօնեաներ, որոնք կ'առաջնորդեն ժողովը մշտապէս կազմակերպութեան:

14. Ամենէն առաջ կ'օմիտէ մը կ'ընտրուի անդամներու իսկութիւնը վաւերացնելու համար: Այս կ'օմիտէն կը կոչուի անդամական կ'օմիտէ: Քննութենէն ետք՝ կ'օմիտէն կը պատրաստէ անդամներու ցանկ մը և իր տեղեկագիրին հետ միասին ատենադպրին կը յանձնէ, որմէ յետոյ կ'սկսի պաշտօնեաներու ընտրութիւնը:

15. Ընտրութեան երկու կերպ կայ.

ա) ժողովը կ'անուանէ մէկ կամ աւելի ընտրելիներ և յետոյ անոնց մէջէն կ'ընտրէ առաջին պաշտօնեան: Նոյն կերպով կ'ընտրուին քարտուղար և ուրիշ պաշտօնեաներ:

բ) ժողովը կ'ընտրէ կ'օմիտէ մը որ ժողովին կը ներկայացնէ ընտրելիներ և ժողովը անոնցմէ կ'ընտրէ պաշտօնեաները, կամ ընտրուածները կը վաւերացնէ:

16. Գործնական Ընտրութիւն Նախագահի.

Պրն. Ա. — յոսնկայս ատեանին ուղղելով կ'ըսէ — «Տէր ատենապետ»,

Ատենապետը — «Պարոն Արա»,

Պրն. Ա. — «Տէր ատենապետ, կ'առաջարկեմ որ Պրն. Գուրգէն, որ ազնիւ և կարող երիտասարդ մըն է և ծանօթ փարլամէնթական մը, այս ժողովին իբր նախագահ անուանուի»:

Ատենապետ — «Առաջարկուած է որ Պրն. Գ. ընտրելի նկատուի, այս առաջարկը երկրորդող կայ»:

Պրն. Բ. — «Տէր ատենապետ»,

Ատենապետ — «Պարոն Բարկէն»,

Պրն. Բ. — «Կ'երկրորդեմ այդ առաջարկը»:

Ատենապետ — «Առաջարկուած և երկրորդուած է որ Պրն. Գուրգէն ընտրելի նկատուի. ուրիշ ընտրելիներ կայ»:

Այս ընթացքով ժողովը կ'ընտրէ երեք ընտրելիներ, յետոյ,

Պրն. Դ. — «Տէր ատենապետ»,

Ատենապետ — «Պարոն Դանիէլ»,

Պրն. Դ. — «Կ'առաջարկեմ որ անուանումը (nomination) դադրի»:

17. Այս առաջարկը կ'երկրորդուի և կ'ընդունուի, եւ ընտրելիներուն վրայ գրաւոր քուէարկութիւն (ballot) կը կատարուի: Ստոնցմէ կ'ընտրուի Պրն. Գուրգէն, որովհետեւ մեծամասնութեան քուէն վաստկած է: Պրն. Գուրգէն աթոռը կը գրաւէ և նոյն եղանակով կը շարունակէ ժողովը, նախ ընտրելով պաշտօնեաներ, և ապա պատրաստելով ընկերութեան սահմանադրութիւնն ու կանոնագիրը:

18. Նախագահն աթոռը գրաւելէն անմիջապէս յետոյ, նախ շնորհակալութեան ուղերձ մը կ'ընէ, և յետոյ հաւատարմութեան երդում կուտայ:

19. Ապագային նոր պաշտօնեաներու ընտրութեան ատեն, հին պաշտօնեաներ իբր առժամեայ պաշտօնեաներ կը ծառայեն:

20. Հոգածու ըլլալու է որ նախագահն ու միւս պաշտօնեաները ամէն կերպով վստահութեան արժանի ըլլան: Այս պատճառով անդամական քննութիւնը ընտրութենէն առաջ կատարուելու է:

21. Հակառակ ժողովի կամքին՝ ուէ օտարական ներկայ գտնուելու իրաւունք չունի:

22. Բոլոր ժողովներ պէտք է վարուին փարլամենթական կանոններու համաձայն: Ուր մասնաւոր պարագաներու համար սեփական կանոններ իւրացուած են, հոն փարլամենթական ընդհանուր կանոնները նոյն կէտերուն վրայ անաղդեցիկ կը մնան:
23. Ուէ կանոն կառավարական օրէնքի հակառակ ըլլալու չէ:

Գլուխ Ա.

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

24. Ժողովավարական կանոններու վրայ խօսելէ առաջ, ուշադրութեան առնենք կարգ մը նախնական խնդիրներ որոնք կարեւոր են ժողովի կանոնաւորութեան և արդիւնաւորութեան համար:

ՄԱՍՆ Ը

ՔՅՐԸՄ (Quorum)

25. Ամէն ժողովի մէջ պէտք է որոշ թուով անդամներ ներկայ գտնուին, որպէսզի ժողովը կարենայ օրինաւորապէս գործի ձեռնարկել: Պահանջուած այս թիւը կը կոչուի «քօրըմ»:
26. Քօրըմը կրնայ որոշուիլ օրէնքի կամ նախորդ սովորութեան համաձայն: Սակայն սովորաբար ժողովը ինք կ'որոշէ թէ քանի անդամ պէտք է ներկայ ըլլայ որպէսզի նիստը օրինական նկատուի: Ուր քօրըմ սահմանուած չէ, հոն ժողովի մեծամասնութիւնը կը նկատուի քօրըմ:
27. Ներկայացուցչական, գաւառական, քաղաքային, կառավարական և կօրպօրացիական ժողովներու մէջ քօրըմ կը կազմէ մեծամասնութիւնը:
28. Թաղային, հասարակական, բաժնետէրերու, գիւղային և այս կարգի կամաւոր և ոչ-պաշտօնական ժողովներու մէջ քօրըմ չի նկատուիր:

29. Ուերիշ ուէ է ժողովի մէջ, մասնաւոր օրէնքի կամ կանոնի մը տրամադրութեան համաձայն, քօրըմը կրնայ կազմել ուէ է թիւ, ըլլայ մեծամասնութիւն կամ փոքրամասնութիւն:
30. Կան պարագաներ, երբ բոլոր անդամները անպատճառ ներկայ ըլլալու են քօրըմը կազմելու համար, ինչպէս, երբ օրէնքը կ'ստեղծէ ժողով կամ կօմիտէ մը մասնաւոր խնդիր մը քննելու համար, և երբ բոլոր անդամներու դատողութիւնն ու խորհրդակցութիւնը անհրաժեշտ է:
31. Երկու տեսակ քօրըմ կայ.
ա) ՆԵՐԿԱՅԻՑ ՔՕՐԸՄ, որով կը պահանջուի քօրըմի ներկայութիւնը ժողովի բացման ատեն և անոր աւելցումէն միջոցին: Այս կանոնին կը հետեւին Ամերիկեան և Ֆրանսական ներկայացուցչաց ժողովները:
բ) ՔՈՒԵԱՏՈՒ ՔՕՐԸՄ, կը պահանջուի որ ոչ միայն քօրըմը ներկայ ըլլայ այլ նաև քուէարկէ: Ուր քօրըմը ներկայ է և մի քանիներ չեն քուէարկեր, ձեռնպահ մնացողներու թիւը կ'աւելցուի մեծամասնութեան քուէի թիւին վրայ, որովհետև այս կանոնին համաձայն քօրըմը անպատճառ քուէարկելու է:
32. Գերագոյն ժողովներու մէջ քօրըմի բացակայութեան՝ ժողովը կը յետաձգուի օրէ օր (տես թիւ. 221): Ընդհանրապէս բացականեր սըրճընթ ավ արմզի (sergeant of arms) միջոցով ժողովի կը կանչուին, եւ երբ հաստատուի թէ բացակայութիւնը անհոգութեան արդիւնք է՝ պատիժ կը տնօրինուի: Նոյն մէթօտով ժողովի կը կանչուին անոնք որ՝ առանց նախագահին թոյլտուութեան ժողովը կը ձգեն ու կը հեռանան, և որուն հետեանքով քօրըմը կը բացակայի և ժողովը ստիպեալ կը դադրի (տես թիւ 57):
33. Ստորագաս ժողովներու մէջ նոյնիմաստ կանոններ կարելի է տնօրինել:

34. Նախագահը ժողովը բանալէ առաջ պէտք է ստուգէ քօրըմի ներկայութիւնը:
35. Երբ ժողովի ընթացքին անդամի մը մէկնումով քօրըմը բացակայի, ուէ է անդամի մը պարտականութիւնն է նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրել այս իրողութեան, որուն վրայ նախագահը պարտի ժողովը դադրեցնել:

ՄԱՍՆ Բ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

36. Ընկերութիւններ կամ ժողովներ (assembly) իրենց սահմանադրութեամբ կամ կառավարական արտօնագրով է որ կեանք և գոյութիւն կ'ունենան:
37. Սահմանադրութիւնը խմբագրուելու է կարելի եղածին չափ ամփոփ: Պարունակելու է միայն էական կէտեր, որոք բացարձակապէս կարեւոր են կազմակերպութեան ոգի տալու համար: Ընդհակառակը, կանոնագրեր կրնան ըլլալ ճոխ և մանրամասն, եւ պարունակելու են ամէն ընթացք որ ժողովը պարտի առնել գալիք կամ պատահելիք տարրեր վիճակներու և պարագաներու մէջ (տես թիւեր 5, 17, 360):

ՄԱՍՆ Գ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ

38. Ժողովներ սոսկ կազմակերպուած ըլլալուն հետեւանքով՝ ենթակայ են փարլամենթական կանոններու տրամադրութիւններուն: Այսուհանդերձ ժողով մը կարող է իւրացնել իրեն յատուկ կանոնադրութիւն մը, և կամ նիստերու ընթացքին կարեւոր կանոններ տնօրինել և ընդունիլ զանոնք մասնաւոր քուէարկութեամբ (տես թիւեր 17, 361):

39. Դրուած կանոն մը կրնայ ջնջուիլ կամ առկախուիլ ժողովին միաձայն քուէով, իսկ փոփոխուիլ՝ մեծամասնութեան քուէով:
40. Երբ ուէ կանոն մը անտեսուի կամ չի յարգուի՝ անդամներու պարտականութիւնն է նախագահին ու շաղկերթիւնը անոր վրայ հրաւիրել, որմէ ետք նախագահն առանց վիճարանութիւն արտօնելու անյապաղ ուժ տալու է սոյն կանոնին:
41. Շատ ուշ է փոխել կամ յետաձգել կանոն մը, որուն գործադրումը կը պահանջուի:

ՄԵՍՆ Դ

ՆԻՍՏ

42. Ժողովի մը կանոնաւոր գումարումը կը կոչուի «նիստ», եթէ մէկ նիստով գործը չի լինայ, ուրիշ նստաժամ մը որոշելով յայտարարելու է: Երբ ժողովը իր գործը լինցնէ և ցրուի, կ'ըսուի, «ժողովը կ'ելնէ»:

ՄԵՍՆ Ե

ՈՐՈՇՈՒՄ

43. Գումարումներու մէջ խնդիրներ կ'որոշուին ներկաներու մեծամասնութեան քուէով, կանոններ կըրնան տնօրինուիլ, այսուհանդերձ, որ անոնք որոշուին քուէներու առաւելութեամբ* (տես թիւ 359):

* Քուէի մեծամասնութիւն և քուէի առաւելութիւն տարբեր իմաստ ունին: Օրինակ, ժողովի մը անդամները 20 հատ են, որով մեծամասնութեան թիւն է 11, Ա. Բ., Գ. ընտրելի են պաշտօնի մը: Այդ պաշտօնի ընտրութեան համար մեծամասնութեան քուէն պէտք է: Ա. կ'ստանայ 8 քուէ, Բ. կ'ստանայ 7 քուէ և Գ. 5 քուէ: Արդ թէ և Ա. առաւելագոյն քուէն վաստկած է, սակայն այդ քուէն մեծամասնութեան քուէն չըլլալով ընտրութիւնը կարելի չէ:

Գլուխ Բ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

44. Կարևոր պաշտօնեաներն են.
Նախագահ կամ ատենապետ և դեր-ատենապետ,
Քարտուղար կամ ատենադպիր և դեր-ատենադպիր,
Գանձապահ (treasurer) և գանձագիր (cashier):
45. Ասոնք կ'ընտրուին և կը հրաժարեցուն ժողովի կամքին համաձայն: Ասոնց ընտրութիւնը քուէից մեծամասնութեամբ կը կատարուի: Քուէի առաւելութեամբ ընտրուողներու գործը առարկելի է և անվաւեր (տես թիւ 16):
- ԾԱՆՈԹ. — Գերագոյն ժողովներու պաշտօնեաներ կը կոչուին նախագահ և գրագիր (president and clerk), իսկ ստորագաս ժողովներուն՝ ատենապետ և ատենադպիր (chairman and secretary):
- Նախագահ և ատենապետ բառերու տեղ յաճախ կը գործածուին «աթոռ» և «ատեան» բառերը:

ՄԵՍՆ Ը

ՆԱԽԱԳԱՀ

46. Նախագահը կամ ատենապետը ժողովին վարչական պետն է: Ան ըլլալու է միշտ զգաստ և գործելու է ամէնաուշիմ ընթացքով: Ըլլալու է վայելչակազմ, առողջ, համբերատար, անկողմնակալ և ծանօթ փարլամենթական կանոններու: Ունենալու է բարձր, առնական ձայն և ժողովավարութեան կորով:
47. Այս պաշտօնը խիստ կարևոր է, որովհետեւ ժողովին յաջող ելքը անկէ կախում ունի:

48. Անոր պարտականություններն են :

ա) Որոշուած ատենին իր աթոռը գրաւելով ժողովը կարգի հրաւիրել :

բ) Ներկաները ստուգել և քօրըմը յայտարարել :

գ) Նախորդ ժողովի ատենագրութիւնը կարգացնելով՝ վաւերացնել տալ :

դ) Ժողովին յայտարարել տեսնուելիք գործերը գործակարգին համաձայն :

ե) Ուղերձել կամ խօսիլ ժողովին միշտ յօտընկայս :

զ) Ընդունիլ անդամներէն եղած ամէն առաջարկ, հարցում և ազդ և ներկայացնել ժողովին, կամ, իհարկին, պատասխանել ուղղակի :

է) Ընդունիլ բերանացի կամ գրաւոր պատգամներ և հաղորդակցութիւններ և յանձնել ժողովին :

ը) Վաւերացնել ժողովին հրամաններն, որոշումներն ու անցուցած օրէնքները իր ստորագրութեամբ :

թ) Օրինազանցները կարգի հրաւիրել, և չսկել սխալ ընթացքներ ժողովավարութեան ատեն :

ժ) Վիճարանողները նիւթին շուրջ եւ կարգի սահմանին մէջ պահել :

ի) Հսկել ժողովի կարգին և կանոնին առանց անձի խտրութեան, նկատի ունենալով թէ ինք և բոլոր միւս անդամները հաւասարներ են :

լ) Ժողովին և անհատի իրաւունքները պաշտպանել աներկիւղ և զօրաւոր ձեռքով :

խ) Ունէ քայլ փարլամէնթական կանոններու համաձայն առնել, միշտ նկատի ունենալով թէ կանոններու և բանաձևերու մեծ նպատակն է ծառայել ժողովի կամքին և զայն յառաջացնել և ոչ թէ ձնել, դիւրացնել և ոչ թէ խափանել անոր խորհրդորոշ նպատակին արտայայտութիւնը :

ծ) Ներկայացնել ժողովը, անոր պաշտպան հանդիսանալ և հնազանդիլ անոր կամքին :

49. Նախագահի բացակայութեան դեր-նախագահն աթոռը գրաւելու է : Դեր-նախագահի բացակայութեան՝ ժողովը առժամեայ ատենապետ մը կարող է ընտրել քարտուղարին առաջնորդութեամբ :

50. Նախագահն կարող է իր աթոռը՝ դեր-նախագահին կամ, անոր չգոյութեան, ուրիշի մը թողուլ, որպէսզի ինք կարենայ բացակայիլ, և կամ, մասնաւոր պարագաներու տակ, կարենայ վիճարանութեան մասնակցիլ և քուէարկել (տես թիւ 277) : Իսկ եթէ ժողովը նախագահին ընտրած պաշտօնէին չի հաւնի՝ կը մերժէ և առժամեայ ատենապետ մը կ'ընտրէ :

51. Նախագահը կրնայ քուէարկել այն ատեն երբ ժողովը երկու հաւասար մասերու բաժնուած է :

ՄԱՍ Բ

ԳՐԱԳԻՐ

52. Ժողովին երկրորդ պաշտօնեան է գրագիրը : Ան կրնայ ընտրուիլ բերանացի կամ գրաւոր քուէով : Երբեմն այս պաշտօնեայէն զատ կ'ընտրուի քարտուղար մը : Ասոնց բացակայութեան ժողովը կարող է ընտրել առժամեայ գրագիր մը :

53. Գրագիրը ծանօթ ըլլալու է փարլամէնթական կանոններու և գործելու է խիստ զգուշութեամբ : Ունենալու է յստակ առողջանութիւն, ձայն և սահուն գրիչ :

54. Գրագրի պարտականութիւններն են .

ա) Ներկայ-բացակայի ցանկը կարգաւ և նախագահին տեղեկացնել քօրըմի ներկայութիւնը :

բ) Նախորդ ժողովի արձանագրութիւնները կարգաւ աթոռի հրամանին համաձայն :

գ) Արձանագրել քուէները ,

22-27-15

7175-51

դ) Կօմիտէներու յայտնել իրենց ընտրութիւնն ու պարտականութիւնը, վաւերացնել անոնց պաշտօնը առանձինն կամ նախագահին ստորագրութեան ընկերակցութեամբ:

ե) Արձանագրել ժողովատեարին մէջ ժողովին մէջ տեղի ունեցած ամէն ինչ իրենց կարգով և ելքով:

- զ) Պաշտպանել ժողովին պատկանող ամէն գոյք, և երբեմն կարգաւ ժողովին պաշտօնական գրութիւններ, աթոռի հրամանին համաձայն (տես թիւ 236):
55. Գրագրի բացակայութեան դեր-գրագիրը անոր տեղը գրաւելու է:
56. Այս պաշտօնեան կրնայ վիճարանիլ իր պաշտօնին չվերաբերող ունէ խնդրի վրայ, բայց կրնայ քուէարկել այն ատեն միայն երբ ժողովը փափաք յայտնէ:

ՄԱՍՆ Գ

ՈՒՐԻՇ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐ

57. Ժողովի մը միւս պաշտօնեաներն են՝ գանձապահ և երբեմն ալ գանձագիր: Ասոնցմէ զատ սահմանադրական ժողովներու մէջ կ'ընտրուին սըճընթ ալ արմզ որուն գլխաւոր պաշտօնն է օգնել նախագահին, կարգապահութեան հոգ տանիլ, և յանցաւորները պատժել, կ'ընտրուին նաև թոշակաւոր նամակաբեր և դռնապան (տես թիւ 32):

Գլուխ Գ

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐԱԿՈՒՆՔ

58. Ժողովի մը անդամներու իրարու հանդէպ ունեցած պարտականութիւններն ու իրաւունքները ճշգրիտ հաւասարութեան վրայ հիմնուած են: Ունէ անդամ որչափ որ ալ խոնարհ ըլլայ, իրաւունք ունի առաջարկելու, վիճարանելու, առարկելու և իրաւունքի պաշտպանութիւն պահանջելու: Միւս անդամներուն պարտականութիւնն է այնպիսի բարեկիրթ ընթացք մը ունենալ որ մի գուցէ սեւէ ընկերոջ հաւասարութեան իրաւունքը բռնաբարուի (տես թ. 222, 297):
59. Ժողովի մը անդամները համեստախօս և պարկեշտաբարոյ ըլլալու են, ոչ միայն որովհետեւ իբր հանրային պաշտօնեայ կ'ակնկալուի որ այդպէս վարուին, այլև որովհետեւ ժողովին կանոնաւորութեան և յաջող ելքին համար անհրաժեշտ պէտք մըն է ան: Ուրեմն ընդհանուր կանոն մըն է, թէ ունէ անդամ իրաւունք չունի վրդովել անհատ մը կամ ամբողջ ժողովը՝ սուլելով, հաղալով, թքնելով, խօսելով, փափաւով, ուրիշ մը ընդմիջելով, նախագահին եւ խօսողին մէջտեղէն անցնելով, սրահին մէջ պտըտելով, սեղանին վրայէն թուղթ վերցնելով, ևայլն (տես թիւ 283):
60. Յարձակում, սպառնալիք, կռիւի հրաւեր խիստ ծանր յանցանքներ են:
61. Համեստազեղծմանց և կարգաբեկութեանց ատեն, անդամներու իրաւունքն է աթոռին պարտականութիւնն ու ժողովին ուշադրութիւնը անոր հրաւիրել (տես թիւեր 229, 232):

62. Նախագահը յանցանքը կը յայտնէ : Յանցաւորը իր չքմեղանքը կը խօսի և ժողովէն կը հեռանայ, անոր բացակայութեան ժողովը որոշումը կը կայացնէ :
63. Եթէ թեթեւ յանցանքներու պարագային ժողովին թոյլ տուութեամբ յանցաւորը չարունակէ ներկայ գտնուիլ, ժողովին մասնակցելու չէ մինչև որ իր պատիժը կրէ :
64. Պատիժները կրնան ըլլալ հրապարակաւ յանցանքը խոստովանիլ, ներում խնդրել, պաշտօնապէս սաստեղ, խստիւ այպանել, առժամապէս վտարել և ժողովէն արտաքսել :
65. Կարգապահութեան և իրաւունքներու պաշտպանումի պահանջը պէտք է ըլլայ ճիշդ յանցանքին պատահած ատենը կամ անմիջապէս վերջը, առանց նկատի առնելու շրջապատող պարագաները :

Գլուխ Դ

ԿՕՄԻՏԵՆԵՐ

ՄԱՍՆ Ը

ՊԱՇՏՈՆ

66. Աշխատանքի դիւրացման համար, ժողովներ, գործի բաժանման սկզբունքին վրայ, կը կազմակերպեն կոմիտէներ և կը յանձնեն անոնց գործի նախապատրաստական մասեր քննելու, պարզելու, ձեւակերպելու և որոշելու համար (տես թիւ 132) :
67. Հինգ տեսակ կոմիտէ կայ.
- Ա) Ընտրեալ կոմիտէ. — երբ կոմիտէ մը կ'ընտրուի մասնաւոր խնդիր մը քննելու համար (տես թիւ 326) :
- Բ) Կանգուն կոմիտէ. — երբ կոմիտէ մը արդէն ընտրուած է որոշ տեսակէ գործ մը ընելու, կամ խնդիրներ քննելու համար :
- Գ) Խառն կոմիտէ. — երբ կ'ընտրուի օրէնսդրական մարմնի մը տարբեր ճիւղերու փոխադարձ հաւանութեամբ (տես թիւ 225) :
- Դ) Քօնֆէրանսի կոմիտէ. — Ուր օրէնսդրական մարմնի մը ճիւղերուն (Senate and House) կողմէ ընտրուած կոմիտէներ կը միանան ու կը խորհրդակցին այն ճիւղերու միջև ղեկավարութիւն յարուցանող խնդիրներու վրայ և կը տեղեկագրեն արդիւնքը իրենց պատկանող ժողովներուն (տ. 327) :

- ե) 1 մասն Կ օ մ ի տ է . — Այս անունը կը տրուի երբ կօմիտէն կազմուած է ժողովի բոլոր անդամներէն :
68. Կօմիտէներ կը գործեն անկախ և երբեմն ալ մասնաւոր գործելակերպի հրահանգներով : Իրաւամբ ըստուած է թէ կօմիտէներ ժողովին աչք և ականջն են, որուն վրայ, մասնաւոր պարագաներու տակ, կարելի է աւելցնել թէ անոր ձեռքն ու գլուխն ալ են, որովհետեւ այս մարմիններու միջոցաւ տեսնուած գործեր կը կատարուին փութով, գոհացուցիչ կերպով, և գրեթէ միշտ արդիւնաւոր են :
69. Կօմիտէի մը գործի իշխանութիւնը կրնայ փոխուիլ, աւելնալ և պակսիլ, մասնաւոր հրահանգներով :

ՄԱՍՆ Բ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

70. Կօմիտէ մը ընտրելու գործին մէջ առաջին որոշելիք բանը անոր անդամներու թիւն է, ասոր համար նախ առաջարկելու է բարձր թիւ մը, երբ մերժուի աւելի փոքր և փոքր թիւ մը մինչև որ ժողովը հաւանութեան քուէ տայ (տես թիւ 190) : Թիւը որոշելէ ետք կը մնայ ընտրելու կերպը, որուն չորս կերպ կայ .
- ա) Ընտրութիւն նախագահին կողմէ,
 - բ) Ընտրութիւն որոշումով (resolution),
 - գ) Ընտրութիւն գրաքուէով (ballot),
 - դ) Ընտրութիւն քուէով :
71. Առաջին պարագային, որ ամենէն գործնականն ու յանձնարարելին է, նախագահը կ'ընտրէ անդամները և ժողովին կը յայտարարէ կօմիտէն կազմուած :
72. Երկրորդ կերպ. կօմիտէն կ'ընտրուի որոշումով, որոշումը առաջարկողը կը յայտնէ կօմիտէի անդամները :

73. Երրորդ կերպը, ժողովը կ'ընտրէ կօմիտէն, առանձինն կամ խմբովին, մեծամասնութեան գրաքուէով :
74. Չորրորդ կերպը, իւրաքանչիւր անդամի համար անուանում (nomination) և բերանացի քուէարկութիւն կը կատարուի :
75. Երբեմն նախագահը կ'անուանէ անդամներ և ժողովը կը վաւերացնէ, երբեմն ալ ժողովը նախորդ կօմիտէ մը կը վերակենդանացնէ, կամ կանգուն կօմիտէի մը կուտայ սոյն գործի իշխանութիւնը :
76. Անոնք որ կօմիտէի յանձնուելիք գործին համամիտ չեն, պէտք չէ որ կօմիտէի անդամ ընտրուին, ընդհակառակը խնդիրը առաջարկողը կօմիտէի անդամ ընտրուելու առաջին իրաւունքն ունի :
77. Ընտրութենէն ետք ժողովի գրաքիւրը, կօմիտէի անդամներու ցանկը, անոր իշխանութիւնը և տեսնելիք գործը պարունակող վաւերաթուղթ մը կը յանձնէ կօմիտէի ամենէն առաջ ընտրուած անդամին, իսկ անոր բացակայութեան ուրիշ անդամի մը (տես 54) :

ՄԱՍՆ Գ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԹԱՑՔ

78. Ընտրուած առաջին անդամը կօմիտէի ատենապետը կը նկատուի, սակայն կօմիտէն լի իշխանութիւն ունի ընտրել իր պաշտօնեաները :
79. Կօմիտէին կարելի է հրահանգ տալ որ գումարուի այնինչ ատեն այնինչ տեղ, և գործը լմնցնէ այնինչ չափ ատենի միջոցին, ինչպէս նաև գործի սկսիլ բուն իսկ ժողովի պահին :
80. Ուէ հրահանգի չգոյութեան պարագային կօմիտէն կը վարէ իր գործերը անկախօրէն, բայց չի կրնար նիստ գումարել ժողովի ատեն, ոչ ալ նիստը շարունակել երբ ժողովը կ'սկսի :

81. Գումարումի ատեն կոմիտէի քօրըմը (մեծամասնութիւն) ներկայ ըլլալու է և գործելու է փարլամէնթական կանոններու համաձայն:
82. Կոմիտէն իրեն յանձնուած խնդրի մը նիւթը կամ անոր տիտղոսը փոխելու իրաւունք չունի:
83. Հրահանգի բացակայութեան, կոմիտէն ազատ է որոշել իր նստածամիջ ու տեղը, և յետաձգել գործը նիստէ նիստ մինչև որ լմննայ:
84. Երբ կոմիտէն իրեն տրուած հրահանգին չի հնազանդի, իր պաշտօնը կը վերջանայ: Կրնայ չարունակել գործը, այսուհանգերձ, վերածին իշխանութեամբ:
85. Նիստին մէջ խօսուած անվայել և անկարգ խօսքեր արձանագրելով ժողովին ներկայացնելու է: Կոմիտէն պատժելու իշխանութիւն չունի:
86. Խորհրդածութեան առարկայ եղող թուղթը կրնայ պատրաստուած ըլլալ կոմիտէին կամ յանձնուած ըլլալ ժողովին կողմէն: Երկու պարագային ալ, նախ ատենապետը կը կարգայ գրութիւնը, և յետոյ ատենադպիրը կը կարգայ կամաց կամաց, կանգ առնելով ամէն պարբերութեան վերջ, քննադատութեան, բարեփոխումի և սրբագրութեան համար:
87. Երբ գրութիւնը պատրաստուած է կոմիտէին կողմէն, կոմիտէն կրնայ գծել, աւրել, աւելցնել ևն., և յետոյ մաքուրը ընդօրինակել: Բայց երբ ժողովին յանձնուած է սոյն գրութիւնը, այն ատեն ամէն փոփոխում տարբեր թուղթի վրայ ըլլալու է:
88. Կոմիտէն իր գործը լմնցնելէն ետք՝ արդիւնքը մաքուր վիճակի մէջ տեղեկագրելու է ժողովին, իր ատենապետին կամ անոր փոխանորդ անդամի մը միջոցով:

ՄԱՍՆ Դ

ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

89. Կոմիտէի տեղեկագրութեան ժողովին մատուցանելիք կերպն է.
- Կոմիտէի ատենապետը կամ անոր փոխանորդը կը ներկայանայ ժողովին և կը ծանուցանէ թէ կոմիտէի տեղեկագիրը պատրաստ է մատուցուելու:
90. Եթէ ժողովը ատեն ունի՝ կ'ընդունի զայն, եթէ ոչ կը յետաձգէ ուրիշ ատենի մը:
91. Տեղեկագիրը ընդունելէն ետք՝ ժողովը կրնայ իւրացնել զայն ամբողջութեամբ կամ մասամբ, կամ պէտք եղած փոփոխումներն ընելէ վերջ, և կամ բոլորովին մերժել:
92. Այս տեղեկագրի իւրացումը քուէարկութեամբ կը կատարուի: Նախ բարեփոխումները նկատի կ'առնուին և յետոյ մայր գրութիւնը ամբողջութեամբ կը որդեգրուի:
93. Տեղեկագրութեան ընդունուելէն յետոյ, կոմիտէն ինքնին (ipso facto) կը լուծուի: Անոր իշխանութիւնը կարելի է վերկենդանացնել նոյն խնդրոյն վերաքննութեան համար, մասնաւոր քուէարկութեամբ:
94. Երբ ընդունուած տեղեկագիր մը վէրյանձնուի՝ նախորդը չեղեալ կը համարուի:
- Տեղեկագրութիւններ երեք տեսակ կրնան ըլլալ.
- ա) Տեղեկագրել տրուած խնդրի մը վրայ՝ միայն իրողութիւն և դատողութիւն: առանց վերջաբան որոշումի:
- բ) Տեղեկագրել — իրողութիւն, դատողութիւն, և որոշում,
- գ) Տեղեկագրել առանց նախաբանական մասերու, միայն որոշում:
95. Երբ տեղեկագիր մը ժողովէն իւրացուի, անայլալ կը նկատուի իբր ժողովին բուն գործը:

ՄԱՍՆ Ե

ԼՄԱՆ ԿՕՄԻՏԷ

96. Մասնաւոր պատճառներով երբեմն ժողովը պէտքը կ'զգայ խնդիրներ քննել իբր կօմիտէ: Այս նպատակին համար ժողովը կօմիտէի կը վերածուի և կը գործէ իբր կօմիտէ:
97. Ժողովին կօմիտէի վերածուելու կերպը հետևեալն է. Անդամ մը կ'առաջարկէ որ այնինչ խնդիրը քննելու համար ժողովը լման կօմիտէի վերածուի: Առաջարկը կ'ընդունուի: Նախագահը անդամներէն մին կօմիտէի ատենապետ անուանելով՝ կօմիտէն կազմըւած կը յայտարարէ և իր աթոռէն վար կ'իջնէ՝ կօմիտէական ժողովին մասնակցելու իբր հասարակ անդամ մը:
98. Կօմիտէն կը վաւերացնէ ատենապետի անուանումը և ժողովին գրաւորը իբր ատենագրի ընդունելով գործի կ'սկսի և կը յառաջանայ սովորական կօմիտէի մը պէս:
99. Նախագահը միշտ ներկայ գտնուելու է որ եթէ կօմիտէն ելնէ, անմիջապէս իր աթոռը գրաւելով ժողովը վերսկսի: Կօմիտէին քօրըմը ժողովին քօրըմն է:
100. Կօմիտէական նիստին մէջ գործուած յանցանքներ ժողովին տեղեկագրուելու են (տես թիւ 85):
101. Ժողովի մը իբր կօմիտէ գործելուն առաւելութիւնները. —

ա) Լման կօմիտէի նիստին մէջ, նախորդ հարց, սեղանին վրայ մնալ և յետաձգումի առաջարկներ կարելի չէ ընել: Նիստը յառաջանալու և խնդիրը որոշելու է (տես թիւեր 127, 142):

բ) Նիստին մէջ ամէն անգամ ազատ է խօսիլ քանի անգամ որ ուզէ, մինչդեռ ժողովին մէջ անդամ մը մէկ անգամ միայն կրնայ խօսիլ:

գ) Լման կօմիտէն ենթակօմիտէ չի կրնար կազմել, ինչ որ կրնան ընել միւս կօմիտէներ:

դ) Նիստին մէջ նախագահը վիճաբանութեան կրնայ մասնակցիլ:

102. Կօմիտէն գործը լմնալէն ետք, կ'եկնէ, որմէ ետք ժողովը կը վերսկսի, և կօմիտէն իր գործը կը տեղեկագրէ ժողովին: Ժողովը կ'ընդունի տեղեկագիրը նոյն ատեն, կամ կը յետաձգէ ուրիշ ատենայ մը:
103. Երբ կօմիտէն իր գործը չի լմնցնէ, ելնելէն առաջ կ'որոշէ ուրիշ նիստ մըն ալ ունենալ: Այս պարագային ատենապետին՝ կօմիտէին գործը ժողովին տեղեկագրած ատեն կ'աւելցնէ նաև թէ կօմիտէն իր գործը լմնցուցած չըլլալով՝ թոյլտուութիւն կը խնդրէ ուրիշ անգամ մըն ալ նստելու: Ժողովը անմիջապէս կ'որոշէ թէ այնինչ ատեն մըն ալ նիստը կրնայ դարձեալ գումարուիլ:
104. Հասարակ ժողովներ լման կօմիտէի պէտք չունին. աս աւելի օրէնսդրական ժողովներու յատուկ է:

Գլուխ Ե

105. Ժողովը գործի կ'սկսի անդամի մը կողմէ եղած բերանացի կամ գրաւոր առաջարկով մը (motion): Առաջարկողը ոտքի կանգնելով աթոռին ուղղելու է անոր տիտղոսով. «Տէր, կամ Պարոն նախագահ»: Նախագահը զայս լսելով կ'արտասանէ առաջարկողին անունը, ինչպէս, «Պարոն Գուրգէն», կամ, եթէ անունը չի գիտեր, «Հրամայեցէք պարոն», կամ միայն «Հարցում» ըսելով առաջարկողին կը նայի, որմէ յետոյ անդամը ազատ է խօսիլ և իր առաջարկը ընել:
106. Երբ քանի մը անձինք կանգնին և աթոռին ուղղեն, հոս հարց մը երևան կուգայ թէ ո՞վ առաջ խօսելու իրաւունքն ունի: Ասոր պատասխանն է, ան՝ որ է՛ն առաջ գետինը բռնեց*: Բայց երբ այս մի քանի անձինք ճիշդ միւսնոյն ատեն գետին բռնեն, այն ատեն նախագահը իր դատողութեան համաձայն խօսելու իրաւունքը մէկին կամ միւսին կուտայ անոր անունը տալով կամ ուրիշ նշանով մը: Եթէ հոս կողմնապահութեան խնդիր կամ ուրիշ դժուարութիւններ ծագին խնդիրը ժողովին կը ներկայացուի, որն եթէ մերժու նախորդ առաջարկողը իր խօսքը կը շարունակէ (տես թիւեր 225, 278):
107. Օտարականներու կողմէ խնդիրք կամ աղերսագիր անդամի մը միջոցաւ ժողովին ներկայացնելու է: Ներկայացնող անդամը նախ պարտի ինք կարդալ սոյն գրութիւնը և ապա մատուցանել իր ստորագրութեամբ և հաւանութեամբ:

* «Գետին բռնել» կը նշանակէ ոտքի կանգնիլ և աթոռին ուղղել:

108. Անդամը նախ ժողովին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ թէ այնինչ խնդրին նկատմամբ աղերսագիր մը ունի և մատուցանել կ'ուզէ՝ ժողովը ընդունելու հաւանութիւն եթէ տայ՝ զայն կը յանձնէ նախագահին: Սովորաբար նախագահը աղերսներ կ'ընդունի առանց կանխաւ ժողովին կամքը հարցնելու, բայց երբ ժողովը այս ընթացքին առարկէ, ժողովին կամքը յարգուելու է:
109. Աղերսագրին ընդունուելէն յետոյ ժողովը յարմար սեպած ատեն զայն կը քննէ ու կ'որոշէ կամ կը մերժէ:
110. Առաջարկներ յստակ և յարմար բանաձևով ըլլալու են:
111. Բոլոր գլխաւոր առաջարկներ գրաւոր ըլլալու են, ըստ կանոնի կամ ըստ աթոռի կամքին:
112. ԵՐԿՐՈՐԴԵԼ. Սովորութիւն է որ առաջարկ մը ըլլալէն ետք ուրիշ մը այդ առաջարկը երկրորդէ: Այս սովորութիւնը հիմնուած է սա սկզբունքին վերայ, թէ ժողով մը կ'ուզէ զբաղիլ միայն կարևոր խնդիրներով, որով եթէ առաջարկ մը անկարևոր է, և միայն ժամանակի վատնում պիտի պատճառէ, և եթէ ժողովը այդ առաջարկէն բնաւ չախորժիր, բընականաբար սոյն առաջարկը երկրորդող մը չի գըտնուիր և նախագահը զայն աննկատ կը թողու, որովհետեւ ան պարտի ժողովին ներկայացնել միայն այն առաջարկները որ երկրորդուած են:
113. Ներկայացուցչական ժողովներու մէջ, այսուհանդերձ, երկրորդելու սովորութիւնը վերցուած է, և միայն բացառիկ պարագաներու տակ կը գործածուի:
114. Գերագոյն ժողովներու մէջ սովորութիւն է նաև որ կարգի, իրաւունքի և առանձնաշնորհի ևայնի շուրջ դարձող առաջարկներ անմիջապէս ուշադրութեան կ'առնուին, առանց (երկրորդումի, որովհետեւ

ասոնք ուղղակի ժողովի վարկին և անոր շահին կամ զարգացման կը ծառայեն:

115. Ուրեմն ըստ ուսումնական նախագահը ժողովին կը յանձնէ միայն այն առաջարկները որ երկրորդուած են:

116. Երկրորդուած և ժողովին յանձնուած առաջարկ մը մատուցանողին քօնթրօլէն դուրս ելած ըլլալով՝ կարելի չէ այլևս զայն յետս կոչել առանց ժողովին թոյլատուութեան:

117. Ժողովը մէկ անգամէն մէկէ աւելի առաջարկ չի կրնար ընդունիլ, և ուրեմն, եթէ ժողովը իր առջև առաջարկ մը ունի ուրիշ մը ևս կարելի չէ մատուցանել, բացառութիւն ըլլալով այն պարագան ուր մատուցուած առաջարկը երկրորդական կամ նախագահ առաջարկ մը ըլլայ:

Գլուխ 2

ԱՌԱՋ ԱՐԿՆԵՐ

118. Ժողովը գործի առաջնորդող միակ միջոցը առաջարկն է: Ուէ ընկերութիւն, անհատ կամ ներկայացուցիչ իր պէտքը, նպատակը կամ փափաքը ժողովին կրնայ ներկայացնել միայն առաջարկի ձևով: Մատուցուած առաջարկներ ամբողջովին ժողովին իրաւասութեան տակ ըլլալով՝ ան կը քննէ, կը դատէ զանոնք և ըստ այնմ որոշման կը յանգի թեր կամ դէմ:

119. Ուրեմն, ամենէն էական բանը որ պէտք է գիտնալ և սերտել, առաջարկը և անոր գործածութեան ու մատուցման կերպն է:

120. Առաջարկներ երկու տեսակ են.

Սկզբնական կամ գլխաւոր և երկրորդական:

Սկզբնական առաջարկը խնդրի մը համար առաջին անգամ եղած առաջարկն է, որուն վրայ ժողովը վիճաբանելով և խորհրդածելով եզրակացութեան մը կը հանգի (տես թիւ 255):

121. Ժողովը զտուժի բով մըն է ուրկէ պիտի անցնի առաջարկը: Այս բովէն անցնելու ատեն ան կ'ենթարկուի բազմապիսի ձեւափոխումներու, մինչև որ ժողովը յաջողի զայն դնել դիրքի մը մէջ որ նկատուի պատշաճ և նպատակայարմար:

122. Ժողովային այս յետախաղացութեանց համար փարլամենթական մարմիններ ստեղծած են ընթացք և բանաձևներ, որոնք կը գործածուին իբր զտիչ գործիք և որք կը ճանչցուն «երկրորդական առաջարկներ» ընդհանուր անունով, որոնց վրայ պիտի խօսինք առանձին առանձին:

ՄԱՍՆ Ը

ՆԿԱՏՈՒՄ

123. Գլխաւոր առաջարկ մը կ'ուղղուի. աթոռը սոյն առաջարկը կը կրկնէ ժողովին և կ'աւելցնէ թէ զայն անկարեւոր նկատելով ուշադրութեան առնել կամ նկատել չ'ուզեր: Ասոր վրայ անդամ մը ոտքի կանգնելով աթոռին կ'ուղղէ. «Տէր նախագահ, կ'առաջարկեմ որ սոյն առաջարկը նկատուի»: Այս վերջին առաջարկը առաց վիճաբանութեան քուէի կը դրուի և կ'որոշուի «այո՛» կամ «ո՛չ» (տես թ. 203, 257):
124. Նկատման այս առաջարկը կրնայ գործածուիլ միայն մայր հարցի կամ գլխաւոր առաջարկի համար:

ՄԱՍՆ Բ

ԿԱՐԳ

125. Երբեմն ալ առաջարկ մը չի նկատուիր անոր փարլամէնթական կանոնի մը հակառակ եղած ըլլալուն պատճառով, որ ատեն կարգի խնդիր կը յարուցուի, որուն վրայ պիտի խօսինք իր կարգին (տես թ. 229):
126. Առաջարկի մը նկատառումը արգիլող ուրիշ կերպեր ալ կան, որոնք են. — սեղանի վրայ մնալ, որոշ յետաձգում, անորոշ յետաձգում, յանձնում, և վիճադադարի առաջարկները:

ՄԱՍՆ Գ

ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ ՄՆԱԼ

127. Այս առաջարկով խնդիր մը կառկախուի մինչև որ ժողովը հաճի կրկին խնդրին դառնալու:
128. Այս առաջարկը մէջտեղէն կը վերցնէ մայր հարցը իր բոլոր յաղակից հարցերով: Բնականաբար այս

հարցը իր վիճակովը դարձեալ սեղանէն ետ կ'առնուի երբ մասնաւոր առաջարկով մը ժողովին հաւանութիւնն ստացուի: Այս վերջին առաջարկը առանձնաշնորհեալ չըլլալով՝ անոր շնորհուիլը բացարձակապէս ժողովի կամքէն կախեալ է:

129. Երբ այս առաջարկը անգամ մը մերժուի, ուրիշ ատեն կարելի է կրկին յարուցուիլ:
130. Այս առաջարկը անվիճաբանելի է: Երբ ընդունուի, նկատառման առաջարկէն զատ, միւս բոլոր առաջարկներէն առաջնութիւնն ստանալով՝ նախ աս կը գործադրուի (տես թիւ 204):

ՄԱՍՆ Դ

ՅԵՏԱԶԳՈՒՄ ԱՊՍԳԱՅ ՈՐՈՇ ՕՐԻ ՄԸ

130. Երբ ժողովը ուզէ առաջարկ մը նկատել, բայց ոչ անմիջապէս, կը յետաձգէ զայն ապագայ օրուայ մը: Ասոր գլխաւոր պատճառներն են, կամ ժողովին չափազանց զբաղուած ըլլալը և կամ անդամներուն փափաքը այդ խնդրին վրայ աւելի ծանօթութիւն հաւաքելու համար:
131. Այս առաջարկը վիճաբանելի է, բայց այս վիճաբանութիւնը մայր հարցումին դաշնու չէ: Բարեփոխելի և վերնկատելի է: Յետագայ է «սեղանի վրայ մնալ» առաջարկէն, նախագայ «բարեփոխում» առաջարկէն, և նոյնապ «յանձնում», «անորոշ յետաձգում» և «նախորդ հարց» առաջարկներուն (տես թիւ 257):

ՄԱՍՆ Ե

ԿՕՄԻՏԵՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

132. Երբ կարևոր առաջարկ մը խեղճուկ ձևի մը մէջ ներկայացուած է, և որը լուրջ նկատողութիւն և խորհրդածութիւն կը պահանջէ, ժողովին առնելիք խոհամ քայլը ըլլալու է խնդիրը կօմիտէի մը յանձնել:
133. Եթէ այս պաշտօնով կօմիտէ մը արդէն գոյութիւն ունի, խնդիրը կը յանձնուի անոր: Եթէ կօմիտէն կասկածելի է՝ վստահութեան քուէ կը պահանջուի: Իսկ եթէ կօմիտէ չկայ, նախ առաջարկելու է որ կօմիտէ մը ընտրուի և ապա խնդիրը անոր յանձնուի:
134. Եթէ խնդիրը առանց հրահանգի յանձնուի, կօմիտէն լի իշխանութիւն կ'ունենայ խնդիրը իր ուղած կերպովը քննելու. իսկ եթէ հրահանգ տրուած է, սերտօրէն հետեւելու է հրահանգներուն (տես թ. 69):
135. Քննութեան աւարտումէն ետք՝ կօմիտէն արդիւնքը տեղեկագրելու է ժողովին:
136. Այս առաջարկը կրնայ յարուցուիլ մայր հարցին իսկական՝ ինչպէս նաև անոր բարեփոխեալ վիճակին մէջ:
137. Եթէ կօմիտէին քննութիւնը անգոհացուցիչ գըտնուի, կրկին կը յանձնուի նոյն կամ ուրիշ կօմիտէի մը, հրահանգներով կամ առանց հրահանգի:
138. Այս առաջարկը վիճաբանելի է առանց մայր հարցին դաշեւելու, բայց երբ խնդիրը կօմիտէի պիտի յանձնուի մասնաւոր հրահանգներով, այն ատեն մայր հարցին վրայ ևս կրնայ վիճաբանուիլ (տ 257):
139. Այս առաջարկը բարեփոխելի է հետեւեալ կերպերով. — կօմիտէն փոխելով, աւելցնելով կամ պակսեցնելով և կօմիտէին հրահանգ տալով: Նոյնադաս է «որոշ» և «անորոշ յետաձգումներու» և «նախորդ հարցի»:

ՄԱՍՆ Զ

ԱՆՈՐՈՇ ՅԵՏԱԶԳՈՒՄ

140. Այս առաջարկին նպատակն է խնդիրը յետաձգել անորոշ ատենի մը համար, այնպէս որ ապագային այլևս ոչ կրնայ վերնկատուիլ ոչ ալ քուէի դրուիլ: Այս առաջարկը ուրիշ խօսքով խնդիրը կը մեռցնէ:
141. Վիճաբանելի է մայր հարցին հետ միասին և վերնկատելի, բայց ոչ բարեփոխելի: Նոյնադաս է «որոշ յետաձգում», «յանձնում» և «նախորդ հարց» առաջարկներուն (տես թիւ 257):

ՄԱՍՆ Է

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՐՑ

142. Առաջարկներ սովորաբար ծագում կուտան երկրորդական առաջարկներու, որոնք մայր առաջարկէն առաջ որոշուելու են: Բայց այս հարցին մէջ գործածուած «նախորդ» բառը կը գործածուի ոչ թէ առաջնութիւն կամ գերադասութիւն ցուցնելու, այլ խնդրին վրայ անդրադառնալով աղբել կամ ձնչել բուն առաջարկը:
143. Այս օժանդակ առաջարկը գրեթէ երկու դար առաջ ծագում առած է Անգլիական փարլամէնթին մէջ՝ բարձր անձնաւորութիւններու շուրջ դարձող առաջարկներ քօղարկելու դիտումով, և կամ անհետացնելու այն առաջարկները որոնց վրայ վիճաբանիլը աղէտալի հետեւանքներու պիտի հանգէր:
144. Այս առաջարկին սկզբնական բանաձևն էր. «Հարցումը պիտի նկատուի: Ժխտիչ պատասխան մը զայն կը թաղէր շրջանի մը համար: Այս բանաձևը յետոյ փոխուեցաւ հետեւեալ ձևին. «Հարցումը պիտի

դրուի՞ հիմա», որուն բացասական պատասխանը հարցը կը յետաձգէր յաջորդ նիստին:

145. Միացեալ Նահանգներու մէջ երբ այս հարցին դրական պատասխանուէր՝ մայր հարցը մէջ բերուելով իր յարակից հարցերուն հետ միասին անմիջապէս և առանց վիճաբանութեան կ'որոշուէր: Այս ընթացքը շատ մը տեղեր գործածական է թէև, սակայն արդի շատ մը ժողովներու մէջ աւելի հետեւեալ կերպը որդեգրուած կը թուի: Երբ հարցումի մը վիճաբանութիւնը կ'երկարի առանց կարեւոր արդիւնքի մը, այն ատեն անգամ մը աթուռին ուղղելով «նախորդ հարցը» կ'առաջարկէ. աթուռը այս առաջարկը հարցման դնելով կ'ըսէ. «Պարոնը նախորդ հարցը կը պահանջէ»: Այս հարցը քուէի կը դրուի և սովորաբար կը վաստկուի երկուերորդ քուէով: Հարցումը վաստկելէն յետոյ վիճաբանութիւնը կը դադրի, մայր հարցը մէջ կը բերուի իր յարակից հարցերով, և նախ յարակից և երկրորդական և ապա մայր հարց յաջորդաբար քուէի դրուելով խնդիրը կ'որոշուի:

146. Միացեալ Նահանգաց ներկայացուցչաց ժողովին մէջ այս հարցը կը գործածուի մայր, ինչպէս նաև կարգ մը օժանդակ առաջարկներու համար անջատօրէն:

147. Այս հարցը իր ներկայ իմաստով խիստ օգտակարապէս կը գործածուի և կը նկատուի ամենակարեւոր առաջարկներէն մին, որովհետև շատ անգամ վիճաբանութիւնը կերկարի անպայմանօրէն առանց վերջաւորութեան, այն ատեն այս հարցը վէճը կը դադրեցնէ և կը վճռէ խնդիրը առանց զայն երկարաձգելու:

148. Այս առաջարկը ոչ բարեփոխելի է և ոչ ալ վիճաբանելի, և երբ այս առաջարկէն յետոյ ժողովադաւար առաջարկուի և ժողովը ելնէ, յաջորդ նիստին մէջ ատենագրութեան ընթերցումէն ետք և թերամաց բոլոր գործերէն առաջ այս առաջարկը կը վեր-

նկատուի: Աս նոյնադաս է որոշ և անորոշ յետաձգեուամներու և յանձնումի, եթէ ասոնցմէ մին առաջարկուած է «նախորդ հարց» չառաջարկուի (տես թիւեր 101, 257):

ՄԱՍՆ Ը

ԲԱՐԵՓՈՒՆՈՒՄՆԵՐ

149. Բացատրուած ըլլալով թէ առաջարկներ ինչպէս կը գործածուին, կը մնայ գիտնալ ասոնց քննութեան և եղանակաւորման կերպերը:

150. Առաջին անգամ նախագահը կը կարդայ ընդունուած առաջարկ մը. ժողովը կը վիճաբանի այս հարցին վրայ: Յետոյ գրադիրը կը կարդայ զայն կամաց կամաց, կանգ առնելով ամէն պարբերութենէ վերջ, որպէսզի ժողովը ժամանակ ունենայ այդ պարբերութեան վրայ պէտք եղած բարեփոխումներն ընելու:

151. Հարցումներու յառաջաբանը ամենէն ետք նկատի կ'առնուի, որովհետև յառաջաբանը հարցին վերջին վիճակին վրայ կը ձևուի:

152. Բարեփոխութեան նպատակն է յարուցուած առաջարկ մը մասնակի թերութիւններու համար չի մերժելով՝ բարեձևել և ընդունիլ կամ շնորհել: Եթէ օրէնք ըլլար որ հարցումներ կ'ամ շնորհուէին կամ մերժուէին, այն ատեն անտարակոյս շատ մը հարցեր պիտի մերժուէին, և ընդունուած առաջարկներուն մէջն ալ անիմաստ, երկդիմի և նախապէս ընդունուած օրէնքներու անհամաձայն կէտեր պիտի գտնուէին: Հետեւաբար ժողովներ ժառանգական իշխանութիւն ունին տրուած առաջարկ մը ձևափոխել և բարեձևել իրենց պատշաճ դատած եղանակով:

Ա. ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

153. Բարեփոխում երեք կերպով կը կատարուի .

ա) Զննումով ,

բ) Ներմուծումով ,

գ) Զննումով և ներմուծումով :

Այս բարեփոխումներ հաւասարապէս ենթակայ են հետեւեալ կանոններուն .

Ա. Կանոն . — Երբ առաջարկ մը բաղկանայ քանի մը մասերէ , բարեփոխելու կերպն է սկսիլ սկիզբէն և բարեփոխել մաս առ մաս : Բարեփոխումը լինաւէն վերջ կարելի չէ վերադառնալ և բարեփոխել :

Բ. Կանոն . — Բոլոր բարեփոխումի առաջարկներ բարեփոխման ենթակայ են , բայց կարելի չէ բարեփոխել բարեփոխուածի մը բարեփոխման առաջարկը :

Օրինակ . — Տրուած առաջարկն է Ա.Բ. կառավարկուի բարեփոխել ներմուծելով ԳԴ. դարձեալ կ'առաջարկուի բարեփոխել այս բարեփոխումը ԳԴի տեղ ԵԶ. ներմուծելով : Այս վերջինը կարելի չէ այլևս բարեփոխել : Միակ կերպը որով կարելի է յաջողիլ , է՝ ջնջել ԵԶ և անոր տեղ ներմուծել ԵԶԷ :

Գ. Կանոն . — Ժողովին կողմէն ընդունուած կամ մերժուած բարեփոխում մը կարելի չէ բարեփոխել :

Դ. Կանոն . — Ուէ առաջարկ մը որ ժողովէն մերժուած է կարելի չէ կրկին առաջարկել :

Ե. Կանոն . — Երբ առաջարկուած բարեփոխում մը նախապէս ընդունուած բարեփոխումի մը հակառակ կամ անհամապատասխան է , կը մերժուի ժողովէն :

Զ. Կանոն . — Բարեփոխումներ ըլլալու են մայր հարցին բուն իմաստին շուրջ և կարելի եղածին չափ համաձայն , և ոչ թէ այլիմաստ կամ հակիմաստ :

Է. Կանոն . — Երբ ժողովն իր առջև ունի բարեփոխումի առաջարկ մը , ուրիշ առաջարկ կարելի չէ մատուցանել , բացի եթէ ան ըլլայ բարեփոխումի մը բարեփոխման առաջարկը :

154. Ասոնք «կարգի խնդիր» ըլլալով թէև որոշուելու են աթոռին կողմէն , սակայն աթոռին որոշումն ևս ենթակայ ըլլալով վերադիմումի (appeal) , յանձնարարելի է որ անոնք ուղղակի ժողովին տրուին :

Ա. — ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԶՆՋՈՒՄՈՎ

155. Աս ամենապարզ բարեփոխում մըն է , և շատ դիւրին է կատարել : Առաջարկը պէտք է յատկորէն ցուցնէ ջնջուելիք բառերը կամ նախադասութիւնը , և անոնց դիւրքը գլխաւոր հարցին մէջ : Աթոռը այս առաջարկը ժողովին կը յանձնէ ըսելով . «Առաջարկուած է որ հետեւեալ բառերը (կը կարդայ) ջնջուին , ժողովը կը հաւանի՞ այս առաջարկին» :

156. Եթէ առաջարկը մերժուի , վերստին կարելի չէ յարուցանել , բայց կարելի է առաջարկել որ ջնջուին նոյն բառերը կամ անոնց մէկ մասը ուրիշներու հետ միասին , պայմանով որ ասոնք իմաստի յարակցութիւն ունենան :

157. Եթէ բարեփոխումի առաջարկը ընդունուի , կարելի չէ առաջարկել որ ջնջուածը ներմուծուի , բայց կարելի է այդ ջնջուածը կամ անոր մէկ մասը վերմուծուել ուրիշ բառերու հետ :

158. Զննումով բարեփոխումի առաջարկի ատեն նկատի ունենալու է Ա. ենթամասի Գ. և Դ. կանոնները :

159. Բարեփոխումի առաջարկը մայր հարցէն առաջ նըկատուելու և որոշուելու է :

160. Այս առաջարկին հարցադրումի բանաձևն է . «Բառերը մնա՞ն իբր մաս ամբողջին թէ ջնջուին» :

161. Այս առաջարկը մատուցանելու կերպն է նախ կարդալ բարեփոխուելիք պարբերութիւնը , յետոյ անկէ

ջնջուելիք մասը, և ապա պարբերութիւնը իբր բարեփոխուած:

Բ. — ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄՈՎ

162. Այս առաջարկն ևս նախորդին չափ պարզ և դիւրին է: Եթէ այս առաջարկը մերժուի կրկին կարելի չէ յարուցանել: Սակայն կարելի է առաջարկել նոյնը ամբողջովին կամ մասամբ ուրիշ բառերու ընկերակցութեամբ, պայմանաւ որ նոր առաջարկը տարբեր իմաստ ունենայ նախորդէն:

163. Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, կարելի չէ առաջարկել որ ներմուծուածը վերցուի, եթէ ոչ առաջարկուի ջնջնել նոյնը կամ անոր մէկ մասը ուրիշ բառերու հետ միասին, պայմանաւ որ վերջինը նախորդէն տարբեր իմաստ ունենայ:

164. Առաջարկելու կերպն է. նախ կարգաւ բարեփոխուելիք պարբերութիւնը, յետոյ ներմուծուելիք մասը և ապա պարբերութիւնը իբր բարեփոխուած:

Գ. — ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ՋՆՋՈՒՄՈՎ ԵՒ ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄՈՎ

165. Բարեփոխումի երրորդ ձևն է մասնաւոր բառեր վերցնել և անոնց տեղ ուրիշներ ներմուծել, որն իսկապէս նախորդ երկու առաջարկներուն միացումն է, հետևաբար, ժողովի մը քուէովը կամ կանոնի մը տրամադրութեան համաձայն այս հարցը կարելի է դարձեալ երկուքի բաժնել:

166. Բաժանումէն յետոյ նախ ջնջումը որոշուելու է և և ապա ներմուծումը: Եթէ առաջինը բացասական որոշուի երկրորդն ալ անոր կ'ընկերանայ:

167. Այս անբաժան առաջարկը մերժուելէ յետոյ կրկին կարելի է առաջարկել հետևեալ պարագաներու տակ.

ա) Ջնջել նոյն խօսքը, աւելցնել ոչինչ,

բ) Ջնջել նոյն խօսքը, ներմուծել ուրիշ բառ կամ խօսք:

գ) Ջնջել նոյն խօսքը, ներմուծել նոյնը ուրիշ բառերու հետ:

դ) Ջնջել նոյն խօսքը, ներմուծել նոյնէն մաս մը ուրիշ բառերու հետ,

ե) Ջնջել նոյն խօսքը ուրիշի մը հետ, ներմուծել նոյնը:

զ) Ջնջել նոյն խօսքին մէկ մասը ներմուծել նոյնը,

է) Ջնջել ուրիշ բառեր, ներմուծել նոյնը:

ը) Ջնջել ոչինչ, ներմուծել նոյնը:

168. Ջնջումի և ներմուծումի առաջարկին ընդունուելէն յետոյ կարելի չէ առաջարկել կրկին որ ջնջուածը կամ անոր մէկ մասը ներմուծուի և ներմուծուածը կամ անոր մէկ մասը ջնջուի: Կարելի է, սակայն, առաջարկել հետևեալ պարագաներու տակ.

ա) ներմուծել նոյն բառեր ուրիշներու հետ,

բ) ներմուծել նոյնէն մաս մը ուրիշներու հետ,

գ) Ջնջել նոյնէն մաս մը ուրիշներու հետ:

169. Առաջարկելու կերպն է. կարգաւ նախ բարեփոխուելիք պարբերութիւնը, յետոյ ջնջուելիք և ներմուծուելիք կտորները, և ապա պարբերութիւնը իբր բարեփոխուած:

170. Բարեփոխումի բոլոր առաջարկներ, բարեփոխելի, վիճաբանելի և վերնկատելի են: Կը բաժնուին հարցմանց ենթակայ՝ նկատման եղանակ առաջարկէն և կ'ընթերցուին անդամոց պահանջին համաձայն:

Դ. — ԱՌԱՋԱՐԿՈՂԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

171. Առաջարկ մը երկրորդուելէ և աթոռին կողմէն հարցման դրուելէ յետոյ կարելի չէ ետ առնել, բայց եթէ միայն ընդհանուր հաւանութեամբ:

172. Երբ առաջարկ մը դեռ հարցման դրուած չէ, և անդամներէն մին բարեփոխում մը ընել կը փափաքի, սովորաբար այս բարեփոխումը կ'ընդունուի մայր խնդիրը առաջարկողին հաւանութեամբ, որովհետև առաջարկը դեռ իր քօնթրօլին տակ կը գտնուի:

Ե. — ԻՄԱՍՏԱՓՈԽ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

173. Բարեփոխման նպատակն է բարելավել առաջարկ մը, և զայն դնել դիւրամբռնելի և նպատակայարմար վիճակի մը մէջ:
174. Առաջարկի մը համախոհներ կրնան փոփոխել զայն քանի խնդիրը աթոռին կողմէն հարցի դրուած կամ ժողովին յանձնուած չէ:
175. Երբ առաջարկ մը ժողովին տրամադրութեան տակ է, այլևս ունէ անդամ անհատապէս անոր չի կրնար հասնիլ, բայց եթէ միայն ժողովին թոյլտուութեամբ:
176. Ժողովը կարող է իր ձեռքն ունեցած խնդիրը իր յարմար սեպած կերպով բարեփոխել: Այս ընթացքին մէջ երբեմն առաջարկներ այն աստիճան կ'այլակերպին որ անոր համակիրներն իսկ անոր հակառակ կը քուէարկեն, ինչ որ պիտի չընէին անոր նախնական վիճակին մէջ: Այս ընթացքը կը բռնուի այն ատեն երբ առաջարկը ժողովին կամ համայնքին շահերուն աննպաստ կը նկատուի:
177. Դարձեալ, այս միջոցով երբեմն բառեր կը ներմուծուին որ առաջարկին իմաստը կը յէղաշրջեն: Երբեմն ալ լման պարբերութեան մը տեղ ուրիշ մը կը զետեղուի, որը թէև նախորդին համեմատ կը թուի, սակայն երբ ամբողջ առաջարկը նկատի առնուի, հոն նոր բառերու ձգած ճակատագրային ազդեցութիւնը յայտնի կը տեսնուի:
178. Ճարպիկ առաջարկողներ երբեմն այնքան կը յառաջանան որ մայր հարցը վերցնելով անոր տեղ ուրիշ մը կը դնեն: Այս պարագան պարզապէս հարցմանց փոխանակում կը նշանակէ, որով նախորդ առաջարկը կ'անհետի իր յարակից բոլոր առաջարկներով:
179. Առաջարկի մը հակակիրներ, ուրեմն, կը ջանան զայն այլափոխել այն աստիճան որ անոր համակիրներ ստիպուած կը լքեն զայն և հակառակ կը քուէարկեն:
180. Ուրեմն, առաջարկողն ու անոր համախոհները

փարլամէնթական յառաջխաղացը խիստ աչալըջութեամբ հսկելու են, որպէսզի մի գուցէ իրենց իրաւունքը անգիտակցաբար վտանգուի կամ չէզոքանայ կուսակցական պայքարներու միջոցին:

Զ. — ՀԱՐՑԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

181. Երբ առաջարկ մը խառն կը թուի և քանի մը անկախ մասերէ կը բաղկանայ այն ատեն առաջարկելու է որ սոյն առաջարկը տարբեր հարցերու բաժնուի:
182. Այս բաժնուած մասերը առանձինն կը նկատուին և կը քուէարկուին իրենց բաժանումի կարգով:
183. Առաջարկողը պարզօրէն ցուցնելու է բաժնուելիք մասերը:
184. Այս առաջարկը բարեփոխելի է և կարելի վերնդկատուիլ:
185. Առաջարկներ այնպէս բաժնուելու են որ եթէ բաժնուած մասերէն մին կամ մի քանին վերցուին միւսներուն իմաստը չաղդուի կամ չայլայլի: Բայց երբ անոնցմէ մին վերցնելով միւսներն անիմաստ կը մնան այդ պարագային բաժանում թոյլատրելի չէ:
186. Նախագահին պարտականութիւնն է քննել այն կարգի առաջարկներ և ստուգել բաժանումի հետեւանքը:

Է. — ԲԱՅ ԼԵՑՆԵԼ

187. Յաճախ կը պատահի որ առաջարկող մը գրութեան մը մէջ պայմանի, թիւի և ժամանակի տեղերը բաց կը թողու որպէսզի ժողովին կողմէն լեցուին:
188. Պայման լեցնելու կերպը բառեր ներմուծելու կերպին նման է, իսկ թիւի և ժամանակի հարցը սկզբնական ըլլալով որոշելու է անջատօրէն՝ գլխաւոր հարցին երթալէն առաջ:
189. Թիւ և ժամանակ լեցնելու համար մատուցուած տարակարծիք առաջարկներ աթոռին կողմէն դատաւորուելով ժողովին կը յանձնուին:

190. Այս հարցերն որոշելու երկու կերպ կայ, որոնք կը կոչուին ծայրագոյն մէթօտ և մերձաւորագոյն մէթօտ.

ա) Ծայրագոյն Մէթօտ. — Երբ մեծագոյնը կը պարունակէ փոքրագոյնը, ինչպէս յետաձգումի օրը, կօմիտէի մը անդամոց թիւը, տուգանքի մը գումարը, բանտարկութեան մը տևողութիւնը և այսօրինակ մեղմանալի և նուազելի (terminus a quem) հարցումներու մէջ, այն ատեն ծայրագոյն թիւէ մը սկսելով նուազագոյնին իջնելու է մինչև որ ժողովը նուազագոյն թիւի մը վրայ հաւանութիւն տայ:

բ) Մերձաւորագոյն Մէթօտ. — Երբ փոքրագոյնը կը պարունակէ մեծագոյնը, ինչպէս սակի սահմանում, տուրքի որոշում, այս կարգի աճելի և ընդարձակելի (terminus a quo) հարցերու մէջ, փոքրագոյնէն սկսելով առաւելագոյնին ընթանալու է մինչև որ ժողովը հաւանութեան մը յանգի:

Ը. — ՅԱԻԵԼՈՒՄ, ԱՆՋԱՏՈՒՄ ԵՒ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄ

191. Ուր երկու հարցեր կարելի է միացնել, անոնցմէ մին մերժելով՝ բարեփոխման ձեւին տակ անոր նիւթը աւելցնելու է միւսին վրայ:

192. Յանձնարարելի է որ միաձուլումի խնդիրներ կօմիտէի յանձնուին:

193. Ուր ձոխ հարց մը կարելի է անջատել կամ բաժնել, սովորական կերպն է, բարեփոխումի ձեւին տակ հարցման մէկ մասը ջնջելով անջատ հարց մը յօրինել (տես թիւ 165):

194. Նախորդին պէս այս ալ կօմիտէի յանձնելու է:

195. Ուր տեղափոխում հարկ է, առաջարկելու է որ որոշ տեղի մը պարբերութիւնը վերցուելով այս ինչ տեղը դրուի:

196. Առաջարկի մը մասերուն կամ պարբերութեանց թիւերը եզերային (marginal) ըլլալով, առանց ժողովին հաւանութեան աթոռին կողմէն կրնան փոխուիլ:

Գլուխ Ե

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԸ

197. Ցարդ բացատրուած երկրորդական առաջարկները կը կոչուին օժանդակ առաջարկներ, որովհետեւ անոնք ուղղակի կ'ազդեն մայր հարցի ձեւին և էութեանը վրայ:

198. Ասոնցմէ զատ կան ուրիշ երկրորդական առաջարկներ որոնց վրայ խօսելէ առաջ կ'արժէ որ օժանդակ հարցերու վրայ հարեանցի քաղուած մը ընենք.

199. Երկրորդական հարցեր երեք գլխաւոր մասերու կը բաժնուին, որոնք են.

Օժանդակ առաջարկներ,
Առանձնաշնորհայ առաջարկներ,
Պատահական Առաջարկներ:

ՄԱՍՆ Ը

ՕԺԱՆԴԱԿ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

200. Օժանդակ առաջարկներ երկրորդական առաջարկներ են որ կը վերաբերին գլխաւոր առաջարկի մը: Անոնց նպատակն է պարզել առաջարկ մը, որպէսզի ժողովը կարենայ դիւրութեամբ և յարմարագոյն կերպով ընձեռել զայն:

201. Այս առաջարկներ յաճախ կը բարեփոխեն, երբեմն կ'այլափոխեն և հազուադէպ պարագաներու տակ ալ կը չեղոքացնեն մայր հարցը:

202. Օժանդակներ կը բաժնուին չորս դասակարգի.
Ա. դաս. Նկատում,
Բ. դաս. Սեղանի վրայ փնալ,

Գ դաս. Յանձնում ,
Որոշ յետաձգում ,
Անորոշ յետաձգում ,
Նախորդ հարց ,

Դ դաս. Բարեփոխում :

203. Ա Դաս. «Նկատումի հարց»ը կը յարուցուի գլխաւոր առաջարկին մերժուելէն անմիջապէս յետոյ , և ոչ ուրիշ ատեն (տես թիւեր 123 , 267) :

204. Բ Դաս. «Սեղանի վրայ մնալ» հարցը կը յարուցուի ժողովին առաջարկ մը նկատելու որոշումէն յետոյ , ուէ ատեն , որը միւսներէն առաջնութիւն ունենալով կանուխ կը նկատուի և կ'որոշուի (127, 257) :

205. Գ Դաս. Այս դասին մէջ կան չորս առաջարկներ . որոնք հաւասար արժէք ունին և մին միւսին տեղը չի կրնար բռնել : Ասոնցմէ առաջին առաջարկուողը պէտք է նախ որոշուի : Երբ ժողովը նկատի ունի ասոնցմէ մին , ուրիշ մը կարելի չէ առաջարկել մինչև որ սոյն առաջարկը որոշուի :

206. Դ Դաս. «Բարեփոխում»ի առաջարկը վերջին տեղը կը գրաւէ , և միւսներէն առաջնութիւն չունի :

207. Սովորաբար այս առաջարկներ ոչ թէ իրարու , այլ մայր հարցին համար կը գործածուին , բացի բարեփոխում առաջարկէն , որ կը գործածուի բարեփոխում , որոշ յետաձգում և յանձնում առաջարկներուն համար , հետեւեալ պատճառներով .

ա) Անտեղի է երկրորդական հարց մը գլխաւորէն բաժնել ,

բ) Յարմարագոյն կերպն է օժանդակ հարցի մը հակառակ քուէարկել քան թէ անոր վրայ ուրիշ մը աւելցնել :

գ) Շատ մը հարցեր իրարու վրայ դիզուելով ժողովը անել կացութեան մը կը մատնեն :

208. Երբ նախադաս առաջարկ մը յարուցուի , կանխաւ յարուցուած բոլոր յետադաս առաջարկներ առկախ կը մնան մինչև որ նախադասը որոշուի :

ՄԱՍՆ Բ

Ա. — ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐ ՀԵԱԼ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

209. Այս առաջարկներ մայր հարցին հետ չատ քիչ գործ ունին : Ասոնք ուղղակի կապուած են ժողովին հետ թեան հետ : Այս պատճառով այս առաջարկները առաջնութիւն ունին ուրիշ ուէ հարցէ և անմիջապէս նկատի կ'առնուին (տես թիւ 258) :

210. Առանձնաշնորհեալ առաջարկներն են .

ա) Ժողովադադար ,

բ) Ժողովադադարի ստուգում ,

գ) Միջոց ,

դ) Ժողովական առանձնաշնորհ կամ իրաւունք ,

ե) Անհատական , ընկերային առանձնաշնորհ կամ իրաւունք , ինչպէս նաև բոլոր անակնկալ պատահարներու կարգադրութեանց առաջարկներ :

211. Ա ժողովադադար. Այս առաջարկը ամենէն առանձնաշնորհեալն է , և միակ միջոցը որով ժողով մը կը փակուի կամ կ'եղնէ :

212. Ան ուէ ատեն ի կարգի կը նկատուի , սակայն զայն յարուցանելէ զգուշանալու է , անդամի մը վիճաբանած կամ քուէ առնուած պահերուն : Սպասելու է որ վիճողը իր խօսքը լմնցնէ և քուէն ալ լման հաւաքուի :

213. Աս ոչ վիճաբանելի է , ոչ ալ բարեփոխելի , և իսկապէս ենթակայ չէ ուէ առաջարկի :

214. Երբ ժողովի մը յաջորդ նստաժամը անորոշ է , ժողովադադար առաջարկը այդ պարագային ժողովին լուծուիլը կը նշանակէ :

215. Հետեւաբար ժողովադադարը իր այս վերջին իմաստով թէև առանձնաշնորհեալ , սակայն ենթակայ է վիճաբանութեան , բարեփոխումի և վերնկատումի :

Բ. — ԺՈՂՈՎԱԴԱԴԱՐԻ ՍՏՈՒԳՈՒՄ

216. Յաջորդ նիստին օրը յայտնի չըլլալով, երբ ժողովադադար առաջարկուի, հոս կրնայ ստուգուիլ թէ ժողովը մինչև երբ պիտի յետաձգուի, կամ երբ պիտի գումարուի յաջորդ նիստը:
217. Այս առաջարկը երկրորդ անգամ յարուցանելու համար պէտք է որ առաջին և երկրորդ առաջարկներուն մէջ տեղ ուրիշ գործ մը տեսնուած ըլլայ:
218. Այս առաջարկը բարեփոխելի, վիճաբանելի և վերնկատելի է:

Գ. — ՄԻՋՈՑ ԱՌՆԵԼ

219. Երբ մասնաւոր կանոնով մը ժողովի հանգստամիջոց տրամադրուած է, որոշուած ատենին, այս առաջարկը առանձնաշնորհեալ ըլլալով, անմիջապէս կը նկատուի, առանց վիճաբանութեան և բարեփոխման: Եթէ միջոցատուութեան կանոն մը չկայ, ան ոչ-առանձնաշնորհեալ նկատուելով, կրնայ յարուցուիլ միայն այն ատեն երբ արդէն վիճաբանութեան դըրուած հարց մը լուծուած է:
220. Այս առաջարկը իր ոչ-առանձնաշնորհեալ վիճակին մէջ վիճաբանելի և բարեփոխելի է:

Դ. — ՔՕՐԸՄԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

221. Քօրըմի ներկայութիւնը, ուէ խնդիր որոշուած ատեն թէև անհրաժեշտ է, սակայն ժողովի յետաձգման առաջարկին շնորհուած ատեն քօրըմի պէտք չկայ (տես թիւ 31):

ԾԱՆՈԹ. Ա. — Ֆրանսական ժողովը ելնելէն առաջ կ'որոշէ յաջորդ նիստի ժամը և օրակարգը:

ԾԱՆՈԹ. Բ. — «Յետաձգում» և «Ժողովադադար»-ի տարբերութիւնը. — Առաջինը (postpone) սոսկ կը նշանակէ ժողովին նկատողութեան յանձնուած կամ վիճաբանութեան տակ եղող խնդիր մը յետաձգել, իսկ երկրորդը (adjourn) կը նշանակէ փակել ժողովը այդ օրը և վերսկսիլ նոյն տեղէն՝ յաջորդ նիստին:

Ե. — ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐ ՀՆԵՐ

222. Առանձնաշնորհի հարցեր երկուքի կը բաժնուին. ժողովին առանձնաշնորհները, և անդամի մը առանձնաշնորհները: Առաջինին վերաբերող պարագաներն են դիւանի իրաւունքներուն, ապահովութեանն ու արժանապատուութեանը վնասող արարքներ, իսկ երկրորդինը՝ արարքներ որք կը դաշին անհատի մը իրաւունքներուն և արժանապատուութեան՝ անոր պաշտօնական հանգամանքին մէջ (տես թ. 59, 283, 297):
- Օրինակ Ա. Սրահներուն մէջ անկարգութիւն ընել, ժողովը խուժանով կամ զինուորով շրջապատել, ժողովին գաղտնիքները դուրս տալ, պաշտօնաթղթերու դաշիլ, և այլն:
- Օրինակ Բ. Կաշառակերութիւն, սպառնալիք, կըռիւ, և այլն:
223. Ժողովական առանձնաշնորհի առաջարկներ անդամական տառանձնաշնորհի առաջարկներէն նախադաս են:
224. Ասոնք երկուքն ալ բարձր առանձնաշնորհում կը վայելեն, և կրնան յարուցուիլ ուէ ատեն, նոյն իսկ կրնան անդամի մը խօսքը ընդհատել, որու միջոցին ամէն գործ դադարելու է մինչև որ անոնք որոշուին, ի բաց առեալ ժողովադադար առաջարկը, որն եթէ յարուցուի ժողովը պէտք է որ ելնէ:
225. Վերադիմում (appeal). — Այս Առանձնաշնորհի առաջարկը նախ աթոռին կողմէն կ'որոշուի. եթէ անոր որոշումը անգոհացուցիչ գտնուի, առաջարկուն կը վերադիմէ ժողովին, եթէ վերադիմումը շնորհուի այն ատեն ժողովը խնդիրը կը քննէ և ըստ այնմ կ'որոշէ:
226. Վերադիմումը ենթակայ է «Նկատելու եղանակ» և «Վերնկատում» առաջարկներուն, և վիճաբանելի է (տես թիւ 233):
227. Առանձնաշնորհի առաջարկներ ենթակայ են բոլոր օժանդակ հարցերուն:

ՄԵՍՆ Գ

ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

228. Առանձնաշնորհեալ առաջարկներէն զատ ուրիշ կարգ մը առաջարկներ ալ կան որոնք ժողովը ընդմիջելու առանձնաշնորհը կը վայելեն, և որոնք կը կոչուին պատահական առաջարկներ: Այս առաջարկներն են. կարգ, ընթերցանութիւն, յետակոչում, կանոնի առկայութեամբ, հարցումի բաժանում, և նկատումի եղանակ:
229. Կարգ. — Ժողովավարութեան ընթացքին խիստ կանոնապահութիւն յարգելու է (տես թիւեր 59-65):
230. Ժողովը ընթանալու է այդ օրուան յատկացուած գործակարգին համաձայն առանց զարտուղումի կամ զանցառութեան:
231. Այս առաջարկը աթոռին կ'ուղղուի, որուն դատողութիւնը վերադիմումի ենթակայ է:
232. Աթոռը կամ ուէ անդամ եթէ կարգաբեկութեան պարագայ մը նշմարէ անմիջապէս ժողովին ուշադրութիւնը անոր հրաւիրելու է (տես թ 125, 262):
- Օրինակ. — Անդամ մը կը դիտէ որ ժողովը կարգէ դուրս կ'ելլէ, ոտքի կանգնելով աթոռին կ'ուղղէ, «Տէր նախագահ, կը կանգնիմ կարգի խնդրի համար»: Աթոռը կը խնդրէ որ կարգի խնդիրը մէջ բերուի: Անդամը կը յայտնէ պարագան, և աթոռը խնդիրը կը վճռէ: Եթէ այս վճիռը անգոհացուցիչ նկատուի ժողովին կը վերադիմուի, և այն ատեն սա հարցը կը դրուի. «Ժողովը կը հաւանի՞ աթոռի որոշումին»: Եթէ «այո» պատասխանուի, ժողովը կը դառնայ իր գործին, իսկ եթէ ժողովը երկու հաւասար մասերու բաժնուի, նախագահին որոշումը հաստատ կը մնայ:
233. Վերադիմումը վիճաբանելի է, իսկ անոր նկատառման ժամանակը վերադիմում մը ևս ընել կարելի չէ (տես թիւ 225):

234. Կարգ առաջարկուած ատեն, նախագահը անմիջապէս քննելու և ստուգելու է խնդիրը առանց երկար ձգձգելու:
235. Վերադիմումի ատեն նախագահը ժողովի վիճաբանութեան կրնայ մասնակցիլ:
236. Ընթերցանութիւն. — Ուէ անդամ իրաւունք ունի պահանջելու որ վերջին քուէարկումէն առաջ խնդրի մը վերաբերող թղթեր կարդացուին, որպէս զի անոնց վրայ ամփոփ գաղափար մը կազմէ և գիտնայ թէ ինչ բանի կը քուէարկէ: Այս կարգի պահանջի մը վրայ նախագահը կը հրահանգէ գրագիրն որ կարգայ պէտք եղած թղթերը (տես թիւ 6):
237. Սակայն երբ խնդիրը վիճաբանութեան տակ է դեռ, անոր նկատմամբ սեղանին վրայ գտնուող թուղթեր ըստ կամս կարդալ թոյլատրելի չէ: Այս բացառութեան պատճառը ժամանակի սղութիւնն է:
238. Ընդհանուր կանոնն է որ եթէ մէկը ուղէ որ որոշ թղթեր կարդացուին, և ատոր առարկուի, պարտի առաջարկով մը ժողովին թոյլտուութիւնը խնդրել:
239. Աթոռը սովորաբար չառարկեր անոնց որոնք անկեղծօրէն կը փափաքին ծանօթութիւն ստանալ:
240. Կօմիտէի մը յանձնուած թղթեր չեն կարդացուիր:
241. Այս առաջարկը կ'եղանակաւորի բարեփոխմամբ և հարցի բաժանմամբ: Կարելի է վերնկատուիլ, բայց վիճաբանելի չէ:
242. Յետակոչում. — Երբ առաջարկ մը ժողովին յանձնուած է կամ հարցման դրուած, կարելի չէ յանձնուած է կամ հարցման դրուած, եթէ առանձին առաջալուս զայն յետս կոչել, բայց եթէ առանձին առաջարկով մը: Եթէ այս առաջարկը շնորհուի, խնդիրը մէջտեղէն կը վերցուի, իսկ եթէ մերժուի ժողովը կը շարունակէ քննել խնդիրը:
243. Այս առաջարկը վիճաբանելի չէ, բայց կարելի է վերնկատուիլ երբ յետակոչուած չէ դեռ:

244. Կանոնի առկախում. — Ուր երկու հակիմաստ կանոններ գտնուին, առաջարկելու է որ անդործածելի կամ աննպաստ և կամ հին կանոնը առկախուի կամ վերցուի:
245. Այս խնդիրը երբ կը յարուցուի իբր երկրորդական առաջարկ մը, այն ատեն մայր հարցէն առաջնութիւն ունենալով անկէ առաջ կ'որոշուի առանց ուէ երկրորդական հարցի ենթարկուելու:
246. Կանոններ կ'առկախուին մասնաւոր կանոնի մը տըրամադրութեան համաձայն, այդ կանոնի բացակայութեան կ'առկախուին ընդհանուր հաւանութեամբ:
247. Հարցումի բաժանում. — Այս առաջարկին վրայ կանխաւ խօսած ենք: Ասով կ'առաջարկուի հարցում մը մասերու բաժնել և զանոնք անջատապէս քուէարկել: Առաջարկողը պարտի ցուցնել թէ քանի՞ մասերու կրնայ բաժնուիլ (տես թիւ 182): Այս առաջարկը ի կարգի է բուն իսկ նախորդ հարց օժանդակին շնորհուելէն վերջ: Բարեփոխելի է և կրնայ վերնկատուիլ:
248. Նկատելի եղանակ. — Առաջարկներու նկատումի եղանակին համար ժողովներ յատուկ կանոններ ունենալու են, որոնց բացակայութեան այս առաջարկը կարելի ըլլայ յարուցուիլ ուէ ատեն: *
249. Ասոր նպատակն է եղանակաւորել առաջարկի մը վրայ ըլլալիք վիճաբանութիւնն ու քննելակերպը:
250. Կանոնի մը չգոյութեան պարագային այս առաջարկը միաձայն քուէով միայն կարելի է շնորհուիլ:
251. Աս բարեփոխելի է և հարցմանց բաժանելի: Կրնայ վերնկատուիլ, բայց ոչ այն ատեն երբ նկատումը սկսուած է:

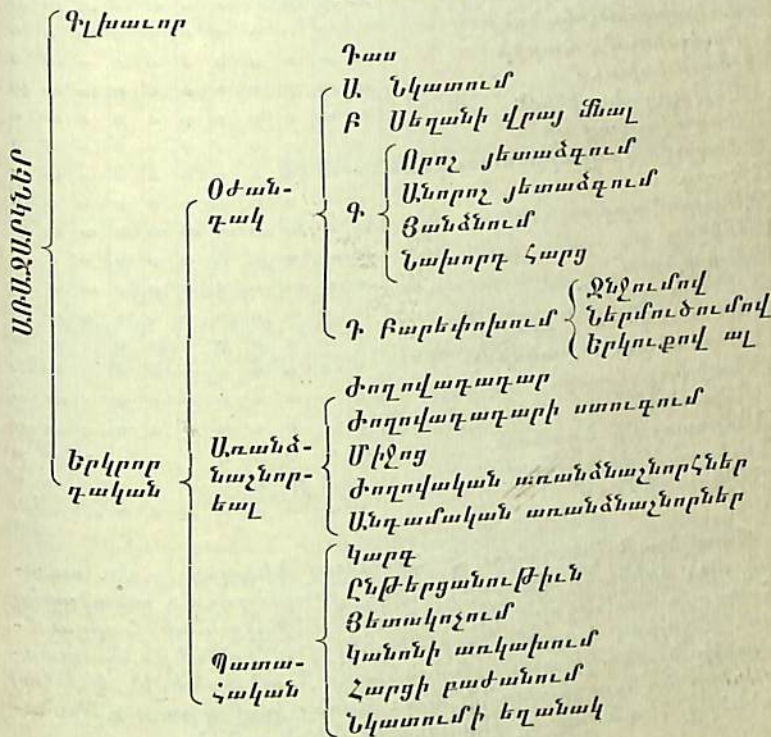
* Այս կարգի ժողովավարական խնդիրներու նկատմամբ ոչ-պաշտօնապէս հասկացողութեան մը կարելի է գալ աթոռին հետ խորհրդակցութեամբ, հակառակ պարագային խնդիրը ձգելու է ժողովին, որը զայն որոշելու է առանց պաշտօնական վիճաբանութեան:

Գլուխ Ը

ՔԱՂՈՒՄ

552. Որպէսզի յստակ գաղափար մը ունենանք բոլոր առաջարկներու չարքին, գործածութեանց, յարաբերութեանց և արժէքին վրայ, կարեւոր է որ հոս դասաւորենք զանոնք իրենց գլխաւոր յատկանիշներով:
253. Պատկեր Ա. ամփոփ գաղափար մը կ'ուտայ առաջարկներու յարաբերական դիրքին և արժէքին վրայ:
254. Պատկեր Բ կը ցուցնէ անոնց գործածութիւնը:

ՊԱՏԿԵՐ Ա.

ՊԱՏԿԵՐ Բ

Թիւ	Առաջարկներ	Բաժանելի՞	Հարցմանը	Բարեփոխելի՞	Ընթերցանելի՞	Յանձնելի՞	Յետաձգելի՞ որոշ	Յետաձգելի՞ անորոշ	Նախորդ հարց	Նկատելի՞	Նկատումի՞ եղանակ	Վերնկառնելի՞	Վիճաբանելի՞
227	Առանձնաշնորհի խնդիր	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա
245	Առկախում, կանոնի	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ
247	Բաժանում, հարցի	օ	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	օ
170	Բարեփոխում	ա	ա	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	ա	ա
211	Ընթերցանութիւն	ա	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	օ
243	Ժողովադադար	օ	² օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ
218	Ժողովադադարի ստուգում	օ	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	ա
262	Կարգ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁶ ա	օ
122	Մայր հարց	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա	ա
220	Միջոց	օ	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա
139	Յանձնում	օ	ա	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	ա	ա
243	Յետակոչում	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁹ ա	օ	օ
131	Յետաձգում, որոշ	օ	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁷ ա	օ
141	Յետաձգում, անորոշ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁸ ա	օ
148	Նախորդ հարց	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ
271	Նկատում	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁴ ա	օ	օ
251	Նկատումի եղանակ	ա	ա	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁴ ա	օ	օ
271	Սեղանի վրայ մնալ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	⁵ օ	օ	օ
226	Վերադիմում	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	օ	ա	¹ ա	ա

Պատկեր Բ կարդալու է հետևեալ կերպով — Առ առաջարկ մը, օրինակի համար «Որոշ յետաձգում» առաջարկը և հարցուր պատկերին վերի մասին մէջ գրուած հարցումները, ինչպէս, հարցմանը բաժանելի՞ է (օ) զէրօ պատասխանը կը նշանակէ ոչ։ Դարձեալ, Բարեփոխելի՞ է, (ա) այր գիրը կը պատասխանէ այո։ Ասոնց քով գրուած թուանշանները հետևեալ նշանակութիւններն ունին։

¹ Վերադիմումը սեղանին վրայ թողելու առաջարկը վիճաբանութիւնը կը կտրէ, և եթէ յաջողի, աթոռին որոշումը կը տիրէ։

² Ժողովադադարը վիճաբանելի է եթէ միայն ժողովին լուծուիլը նշանակէ ան։

³ Վիճաբանելի է այն ատեն, երբ «Յանձնում» առաջարկին հրահանգ կ'ընկերանայ։

⁴ Բայց ոչ այն ատեն երբ նկատումը սկսուած է։

⁵ Ոչ, եթէ հարցը դրական որոշուած է։

⁶ Ոչ իբր իրաւունք, բայց միայն աթոռին թոյլտուութեամբ։

⁷ Մայր հարցը վիճաբանութեան առարկայ չընէր։

⁸ Մայր հարցը վիճաբանութեան կ'ենթարկէ։

⁹ Բայց ոչ այն ատեն երբ առաջարկը յետակոչուած է։

ՄԱՍՆ Ը

ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՐՑ

255. Գլխաւոր հարցը ժողովին խորհրդածութեան առարկան է որ կրնայ առաջադրուիլ անդամի մը կողմէ, կօմիտէի մը տեղեկագրութեամբ, օրէնսդրական մարմնի մը մէկ ճիւղին և կամ կառավարական պաշտօնէութեան մը կողմէ (տես թիւ 120)։

ՄԱՍ Բ

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

556. Երկրորդական առաջարկներ երեքի կը բաժնուին, Օժանդակ, առանձնաշնորհեալ և պատահական։

257. Օժանդակ առաջարկներ. — Ասոնք կը տարբերեն մայր հարցը և կը ծառայեն անոր յառաջացման։ Չորս տարբեր դասերու կը բաժնուին։ Նախագասը միշտ առաջնութիւն ունի իր յետադասներէն։ Նոյնադասներ իրարմէ առաջնութիւն չունին։

Առաջին Դաս — «Նկատում», անվիճաբանելի և անբարեփոխելի է: Միայն մայր հարցին համար կը գործածուի (տես 123):

Երկրորդ Դաս — «Սեղանի վրայ մնալ», անվիճաբանելի և անբարեփոխելի է (տես թ. 127, 204):

Երրորդ Դաս — ա) «Որոշ յետաձգում», բարեփոխելի և վիճաբանելի է (տես թ. 130): բ) «Նախորդ հարց» անվիճաբանելի և անբարեփոխելի է (տես թիւ 148): գ) «Անորոշ յետաձգում», անբարեփոխելի և անվիճաբանելի է թէ առանձինն և թէ մայր հարցին հետ միասին (տես թիւ 140): դ) «Յանձնում» վիճաբանելի և բարեփոխելի է (տես թ. 138): Ասոնցմէ առաջ առաջարկուածը՝ առաջ որոշուելու է:

Չորրորդ Դաս — «Բարեփոխում», բարեփոխելի և վիճաբանելի է (տես թիւ 170):

258. Առանձնաշնորհեալ Առաջարկներ. — Ժողովին վարկի պահպանումի պէտքը ծագում կուտայ այս առաջարկներուն որոնք բոլոր օժանդակ առաջարկներէն առաջնութիւն ունին (տես թիւ 209):

ա) «Ժողովադադար», ոչ վիճաբանելի և ոչ ալ բարեփոխելի է (տես թիւ 213):

բ) «Յաջորդ ժողովին օրը որոշել», բարեփոխելի և վիճաբանելի է:

գ) «Միջոց առնել», բարեփոխելի և վիճաբանելի է բայց ոչ առանձնաշնորհեալ, իսկ երբ յաջորդ նըստաժամը որոշուած է, այն ատեն անվիճաբանելի, անբարեփոխելի և առանձնաշնորհեալ է:

դ) «Առանձնաշնորհի խնդիրներ», առաջնութիւն կը վայելեն բոլոր միւս առաջարկներուն վրայ և այս առաջարկը կը նկատուի իբր մայր հարց մինչև որ որոշուի:

259. Պատահական առաջարկներ. — Այս առաջարկներ կը յարուցուին ժողովի ընթացքին պատահած կարգաբեկութեանց ատեն:

260. Ասոնք, իբաց առեալ «նկատման եղանակ» առաջարկը՝ ոչ վիճաբանելի են ոչ ալ բարեփոխելի:

261. Այս առաջարկներն են.

ա) Կարգ,

բ) Ընթերցանութիւն,

գ) Վերնկատում,

դ) Հարցումի բաժանում,

ե) Նկատումի եղանակ:

262. Կարգի առաջարկը ըլլալու է իր ատենին, անմիջապէս: Առաջնութիւն ունի միւս բոլոր առաջարկներէն, վիճաբանելի է ոչ իբր իրաւունք, այլ միայն աթոռին թոյլտուութեամբ (տես թիւ 232):

263. Միւս առաջարկներ իրարմէ առաջնութիւն չունին:

Գլուխ Թ

ՎԵՐՆԿԱՑՈՒՄ

264. Ամերիկեան խորհրդաժողովներու մէջ հարց մը վիճաբանուելէ, բարեփոխուելէ և որոշուելէ յետոյ, տակաւին բաց է ուրիշ առաջարկի մը առջև ևս որ կը կոչուի «Վերնկատում»:
265. Ասոր ծագման պատճառը սա է. Մայր հարցի բարելւման ընթացքին երբեմն կը պատահին սխալներ, որով ժողովը չի կրնար ձեռք ձգել իր փափաքած արդիւնքը:
266. Անգլիական փարլամէնթը այս հարցը չունի, հոն սխալներ չտեւելու համար նոր ակտ (act) պէտք է:
267. Սակայն Ամերիկայի մէջ խնդրի մը շուրջ վիճաբանող խումբերէն յաղթող ակումբին անդամներէն մին, — որը միայն իրաւունք ունի սոյն առաջարկը ընելու, — կ'առաջարկէ որ մայր հարցը կամ անոր շուրջ դարձող երկրորդական հարց մը վերնկատուի սրբազրուութեան համար:
268. Երկու առաջարկ պէտք է, մին «Վերնկատում» առաջարկը յարուցանելու թոյլտուութիւն խնդրելու համար, և միւսը բուն խնդիրը վերնկատելու համար:
269. Վերնկատումի առաջարկը խնդրին արժանիքին չի հասնիր, այլ միայն անոր քուէարկութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ, և անոր որոշուելէն ետք կ'անցնի բուն խնդրոյն:
270. Եթէ խնդրոյ ենթակայ եղող հարցը իբնէ վիճաբանելի է, այս առաջարկն ալ անոր հետեւելով կը վիճաբանուի, եթէ ոչ ուղղակի քուէի կը դրուի:

271. Կան պարագաներ, այսուհանդերձ, ուր վերնկատում թոյլատրեալ չէ, ինչպէս երբ որոշուած հարցի մը դործադրման ձեռնարկուած է, երբ «սեղանի վրայ մնալ» առաջարկը ժխտական որոշուած է, երբ աթոռին որոշումը դործադրուիլ սկսած է, երբ մայր հարցը, որուն մէկ օժանդակը վերնկատուիլ կ'ուզուի, դրական որոշուած է: Բոլոր նոյնիմաստ հարցերն ալ չեն վերնկատուիր, որովհետեւ նախորդ վճիռ մը կազմէ բոլոր յաջորդ նման հարցերու: Բայց երբ հարց մը որոշուած և կօմիտէի մը յանձնուած է, ի դարձին կարելի է վերնկատուիլ:
272. Հարց մը մէկ անգամ միայն կարելի է վերնկատուիլ, և այս առաջարկը ըլլալու է հարցումը որոշուած օրը: Կարելի է, այսուհանդերձ, այս հարցը յարուցանել նոյն օրը ուէ ատեն, և վերնկատումը յետաձգել յաջորդ ժողովին:
273. Գործի բարդումէ զգուշանալու համար այնպէս կը նկատուի թէ ժողովի մը որոշումը վճռական է, անկատուի թէ ժողովի մը որոշումը վճռական է, ասոր համար որոշուած հարցի մը, վերնկատումի ճամբով կարելի չէ հասնիլ: Ինչպէս, երբ բարեփոխումը գլխաւոր նախադասութեան մը մէջ բառեր ներմուծուած են, այդ բառերը ուէ կերպով վերցնել կարելի չէ: Եւ վերնկատումը ոչ թէ այդ բարեփոխման էութիւնն այլ անոր քուէն է որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ:
274. Ժողովներ կրնան կանոն մը դնել, թէ բանաւոր պատճառներով և բացառիկ պարագաներու տակ կարելի է վճիռ մը վերնկատել վերոյիշեալ պարագաներու տակ:

Գլուխ Ժ

ՎԵՐԱԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

275. Ժողովային վիճաբանութիւնը կը տարբերի դատավարական ընթացքէ: Առաջինը անհատական գաղափարի յայտնումն է՝ անձնական տրամաբանութեան վրայ հիմնուած, իսկ վերջինը անկախ մարմնի մը ներկայութեան՝ գոյութիւն ունեցող օրէնքի կամ սկզբունքի վրայ խորստուած ընդդիմամարտներու կռիւն է: Առաջինը կամքի և տրամաբանութեան ներկայացումն է, իսկ երկրորդը իրողութեան մը շուրջ հարց ու պատասխան:
276. Ուրեմն վիճաբանութեան գլխաւոր նպատակն է անդամներու կարծիքներ և տեսութիւններ բաղդատելով և կռեւելով գաղափարի միութիւն առաջ բերել: Գաղափարի միութիւն և ուղիղ դատողութիւն յայտնաբերողը մեծամասնութեան ձայնն է:
277. Վիճաբանութեան իրաւունքը միայն անդամներու տրուած է: Նախագահը կրնայ վիճաբանիլ միայն այն ատեն երբ իր որոշումէն վերադիմում առնուած է, և կրնայ քուէարկել միայն այն ատեն երբ ժողովը երկու հաւասար մասերու բաժնուած է (տես թ 50):

ՄԱՍԻՆ Ը

ԽՕՍԵԼԱԿԵՐՊ

278. Խօսիլ փափաքող անդամը ոտքի կանգնած աթոռին ուղղելու է անոր պաշտօնին տիաղոսովը: Այս պարագան կը կոչուի «գետին բռնել»: Աթոռն այս ու-

ղերձը լսելուն պէս կը թոյլատրէ որ սոյն անձը խօսի: Երբ քանի մը անձինք միեւնոյն ատեն գետին բռնեն, նախագահն իր դատողութեամբ կը թոյլատրէ անոնցմէ մէկին որ խօսի: Նախագահին այս դատողութիւնը վերադիմումի ենթակայ է (տես թիւ 106, 205):

279. Աթոռը հոգ տանելու է որ խնդրի մը բոլոր հակառակորդներ իրենց բաժինն ունենան և իրենց տեսութիւններն յայտնեն: Մասնաւոր պարագաներու տակ թոյլատրելու է միայն այնպիսիներու որոնց ժողովը կ'ուզէ ունիկդրութիւն շնորհել:
280. Սակայն անխափանելի օրէնք է որ բուն իսկ կէս երկվայրկեան առաջ գետին բռնողը առաջ խօսելու իրաւունքն ունի: (*)
281. Վիճաբանողը իր խօսքը ուրիշին տալու չէ: Երբ իր խօսքը չլմնացուցած ուրիշի մը թոյլատրէ որ խօսի, ինք այլևս կը կորսնցնէ իր խօսելու իրաւունքը:
282. Բոլոր անդամներ իրենց անդամական հանդամանքով ճանչցուելու են: Անդամ մը իր անունով կանգնելով ճանչցուելու են: Ամէն անդամ յիշելու է հետեւեալ բա՜շտուելու չէ: Ամէն անդամ յիշելու է հետեւեալ բա՜շտուելու չէ: Անդամներէն մին, նախորդ խօսողը, աջ կողմիս պարոնը, Խարբերդի ներկայացուցիչը, խօսողներէն մին, և այլն:
283. Վերաւորիչ բացատրութիւններէ զգուշանալու է, ինչպէս, նախորդ անտրամաբան խօսողը, և այլն (տես թիւ 59):
284. Երբ նախագահը կանգնի խօսելու, այս նպատակով ուրիշ կանգնողներ նստելու են: Նախագահը պարտի սպասել մինչև որ խօսողը իր խօսքը լմնցնէ, և սպասկսի խօսիլ:

(*) Ֆրանսական ներկայացուցչական ժողովին կանոնը կը տրամադրէ որ իբր վիճաբանող նկատի առնուելու համար կանխաւ արձանագրուելու է: Նոյնօրինակ կանոն մըն ալ Իտալական ժողովէն իւրացուած է:

ՄԱՍՆ Բ

ԽՕՍԵԼԱՆԻԻԹ

285. Ամէն անգամ վիճաբանելու իրաւունք ունի՝ որոշ սահմանի մը մէջ: Վիճաբանութիւնները կեդրոնացած ըլլալու են մայր խնդրին շուրջ, և ուէ պարագայի տակ ներելի է որ անկէ չեղին:
286. Նախորդ որոշումի մը վրայով անհաճոյ լեզու գործածուելու չէ, բայց եթէ այդ ակնարկներ որոշումը յետս կոչելու դիտումն ունենան:
287. Երկրորդական նախագասութեանց միմիանց յաջորդումով շատ անգամ չփոթութիւններ կը պատահին, այս պարագային տակ նախագահը խօսողներու ուղղութիւն տալու է:
288. Երբ այս նպատակով աթոռը ընդմիջէ խօսող մը, նախ որոշելու է սա հարցը թէ թողելու է որ սոյն խօսողը իր խօսքը շարունակէ:

ՄԱՍՆ Գ

ԽՕՍԵԼԱԹԻԻ

289. Անգամ մը միևնոյն նիւթին շուրջ միայն մէկ անգամ կրնայ խօսիլ: Այս սովորութիւնը աւելի գերազոյն ժողովներու յատուկ է, և մասնաւոր կանոնով մը կրնայ փոխուիլ:
290. Երբ խնդիր մը վիճաբանուած և կօմիտէի մը յանձնուած է, ի կարգին հին վիճաբանող մը կրկին կրնայ վիճաբանիլ, թէ և խնդիրը նոյն խնդիրն է: Դարձեալ, անոնք որ խօսած են ղլխաւոր առաջարկին վերայ՝ կրնան խօսիլ անոր երկրորդական առաջարկներուն վրայ ևս:
291. Երկրորդ անգամ խօսիլ ուղղորդող ժողովին թոյլտուութիւնը խնդրելու են:

292. Իրողութիւն մը պարզելու համար անգամ մը երկրորդ անգամ կրնայ խօսիլ:
293. Ոչ ոք իրաւունք ունի ուրիշ մը ընդմիջել ինքզինքը բացատրելու համար, սպասելու է որ խօսքը լմնայ:
294. Եթէ խօսողը իր խօսելու իրաւունքը ուրիշին տայ, այլևս իր խօսքին չի կրնար վերադառնալ: Սակայն, երբ յետաձգման առաջարկով մը մէկին խօսքը ընդհատուած է, սոյն առաջարկին բացասական որոշուած պարագային խօսողն իր խօսքին կրնայ վերադառնալ:

ՄԱՍՆ Գ

ՎԻՃԱԴԱԴԱՐ

295. Վիճաբանութիւնը կը դադրի «Նախորդ հարց» առաջարկով: Սակայն ժողովը կը դադրի երբ գործակարգը սպառի և կամ ժողովագրար առաջարկը չնորհուի:
196. Այժմ, ժողովներ այս նկատմամբ մասնաւոր կանոններ կը տնօրինեն, գծելով որոշ սահմաններ, թէ նոնք կը տնօրինեն, գծելով որոշ սահմաններ, թէ այս ինչ նիւթի մը շուրջ վիճաբանողներ այնինչ չափատեն խօսելու են, թէ որոշուած ատեն վիճաբանութիւնը դադրելու է, և թէ ինչ պարագաներու տակ խնդիր մը իր յարակից հարցերով անմիջապէս որոշուելու է, և այլն:

ՄԱՍՆ Ե

ՎԱՅԵԼՉՍԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

297. Անգամներու փոխադարձ պարտականութիւնն է ժողովին և միմիանց իրաւունքն ու շահը չի վնասել: Ասոր համար վիճաբանութեան ընթացքին բացարձակապէս մաքրախօս ըլլալով, իրաւունքի և արժանա-

պատուութեան դպչող խօսքեր արտասանելէ իսպառ խոյս տալու է (տես թիւ 58):

298. Ան, որուն իրաւունքը կ'ոտնակոխուի, և կամ որուն զգացումը վիրաւորուած է, ոչ ուրիշ ատեն, այլ նոյն պարագային աթոռին ուղղելով առանձնաշնորհի կամ կարգի խնդիր յարուցանելու է:

299. Աթոռին պաշանջին վրայ գանգատողը կ'արտասանէ վրդովիչ բառերը, որոնք գրի կ'առնուին գրագրի կողմէն: Երբեմն առանց աթոռին սպասելու կը խօսի սոյն վրդովիչ բառերը և կը խնդրէ որ գրի առնուին կամ ինք կը մատուցանէ զայն գրաւորապէս:

300. Եթէ աթոռը անարժէք նկատէ գանգատը կարեւորութիւն չընծայեր, բայց բուն իսկ այս պարագային եթէ առաջարկուի որ խնդիրը նկատի առնուի, աթոռը պէտք եղած քայլերն առնելով խնդիրը մէջ կը բերէ: Յանցանքը կը կարգացուի, եթէ յանցաւորը յանցանքը մերժէ և կարողանայ այնպէս ապացուցանել, լաւ, եթէ ոչ ժողովը կ'ստուգէ խնդիրը և որոշման մը կը յանգի:

301. Այս գանգատներուն գրաւորապէս մատուցուիլը ամենէն յանձնարարելի կերպն է, որով խնդիրը անյապաղ ժողովի ուշադրութեան կը յանձնուի:

Գլուխ ԺԱ.

ԳՈՐԾԱԿԱՐԳ

302. Նախագահն իր դատողութեան համաձայն կարող է ժողովին յանձնել իր արամադրութեան տակ ունեցած գործերը մասնաւոր կամ յարմարագոյն կարգով մը:

303. Ժողովներ սովորաբար իրենց գործակարգի կանոններ կ'ունենան, որով կրնան շարունակել ժողով մը առանց դժուարութեան կամ ընդմիջումի:

304. Գործակարգի բնական շարքն է.

- ա) ժողովը կարգի հրաւիրել,
- բ) Նախորդ ժողովի ատենագրութեան ընթերցում և վաւերացում:
- գ) Անկատար կամ կիսկատար գործեր,
- դ) Նոր գործ,
- ե) Ժողովագրաբար կամ յետաձգում:

305. Օրակարգ. — Յաճախ կը պատահի որ մասնաւոր նիստերու համար մասնաւոր գործեր կը յատկացուին, այս գործերը կը կոչուին սոյն նիստին օրակարգը: Ուրեմն հոգ տանելու է որ գործակարգին մէջ օրակարգը չի մոռցուի, հակառակ պարագային ունէ անդամ կարող է ժողովին ուշադրութիւնը զանց առնուած օրակարգին հրաւիրել:

306. Երբ օրակարգ առաջարկուի, ժողովը իր գործը թողլով օրակարգը ձեռք առնելու է: Իսկ եթէ օրակարգ չառաջարկուի մոռցուած խնդիրները մոռցուած կը մնան:

307. Եթէ օրակարգի խնդիրներ չառ են, առաջարկը ընդհանուր ըլլալու է:

308. Եթէ օրակարգի խնդիր մը մասնաւոր նիստի մը

մէկ որոշ ժամին յատկացուած է: Նոյն ժամուն սոյն օրակարգը ձեռք առնելու է: Եթէ ժողովը թերանայ, անդամ մը ճիշդ ատենին օրակարգ առաջարկելու իրաւունքն ունի:

309. Երբ օրակարգի առաջարկի հետեանքով, ժողովն իր ձեռքն ունեցած խնդիրը Լքէ կամ երեսի վրայ թողու, ժողովը կարող է նոյն խնդիրը վերստանալ այդ առթիւ մասնաւոր առաջարկով մը:

310. Ուրեմն վստահ ըլլալու համար յանձնարարելի է որ օրակարգը ղեակողութիւնի գործակարգին մէջ, ինչպէս.

Գործակարգ

- ա) ժողովը կարգի հրաւիրել,
- բ) ժողովատեսարի ընթերցում և վաւերացում,
- Օրակարգ,
- գ) Կիսկատար գործեր,
- դ) Նոր գործ,
- ե) ժողովագաղար,

311. Եթէ կօմիտէի գործ յանձնուած է, և տակաւին գործեր ալ կան որ պիտի յանձնուին, այն ատեն կ'ունենանք հետեւեալ գործակարգը.

- ա) Կարգի հրաւիրել,
- բ) ժողովատեսարի ընթերցում և վաւերացում,
- գ) Կօմիտէներու գործ յատկացնել,
- դ) Կիսկատար գործեր,
- ե) Կօմիտէներու տեղեկագրութեանց ընթերցում
- զ) ժողովագաղար:

Եւ այսպէս կարելի է գործակարգ պատրաստել տեսնուելիք գործերու օրակին և քանակին համաձայն:

312 Առաջարկներ. — Ժողովներ կ'ունենան նաև կանոններ որոնք կը ցուցնեն թէ առաջարկներ ինչ կարգով գործածուելու են:

Գլուխ ԺԲ

ՔՈՒՆ

313. Անդամներու կողմէն ժողովին ներկայացուած ուէ առաջադրութիւն կը կոչուի «առաջարկ»: Առաջարկ մը երկրորդուելէն և ժողովին անոր վրայ վիճաբանելէն ետք, երբ աթոռին կողմէն քուէի կը դրուի, այն ատեն կը կոչուի «հարցում», որովհետեւ հոն որոշուելիք բանը սոսկ հարցում մըն է որուն պատասխանուելու է այո՛ կամ ոչ:

314. Մինչև հիմա խօսած ենք այն ընթացքին վրայ, որով առաջարկ մը կը հասնի հարցումի վիճակին:

315. Գլխաւոր կամ երկրորդական առաջարկի մը վրայ վիճաբանուելէ յետոյ աթոռ կը հարցնէ, «ժողովը պատրաստ է հարցումին», և եթէ ուէ մէկը չխօսի՝ հարցումը քուէի կը դնէ:

316. Նախագահն առաջին անգամ քուէի կը դնէ հարցման դրական կողմը և յետոյ բացասականը:

317. Քուէարկութեան սովորական կերպերն են.

ա) Հարցումներուն ձայնով պատասխանել «այո՛» կամ «ոչ»,

բ) Հարցումներուն պատասխանել ձեռք բարձրացնելով կամ ոտքի կանգնելով: Այս քուէները կը համրուին աթոռէն որոշուած մօնիթօրներու կամ քուէահամարներու միջոցով:

318. Ֆրանսական ժողովին մէջ ամէն սեղանի վրայ կարմիր ու ճերմակ քարտեր կան ներկայացուցչին աւանդելու վրան տպուած, որոնք ինքնին կը նշանակեն «այո» կամ «ոչ»: Քուէահաւաքները քարտերը կը հաւաքեն և քուէն կ'որոշեն:

319. Ուրիշ ապահով կերպ մըն է անդամներու ցանկը կարգաւ և մասնաւորապէս պատրաստուած «այո» և «ոչ» երու սիւնակներուն մէջ անդամներու անուններուն առջևը կամ ետքը այոն կամ ոչը արձանագրել արարական թուանշաններով, ինչպէս. առաջին այոին տեղ 1, հինգերորդ այոին տեղ 5, և այլն, որով քուէն դադրածին պէս գրագիրը սիւնակներու ամենավերջին թուանշանները կարգաւորվ կ'արտասանէ «Վաթսուն այո և քսանհինգ ոչ»:

320. Հարցում մը լմնցած չի նկատուիր մինչև որ անոր դրական և բացասական կողմերը քուէի դրուած չեն, հետևաբար մինչև որ բացասական կողմը քուէի դրուի, անդամ մը իրաւունք ունի, եթէ պէտքն զգայ, ոտքի կանգնելու և խօսելու այդ խնդրոյն վրայ: Բայց երբ բացասական կողմը քուէի դրուի այն ատեն խնդիրը փակուած կը նկատուի:

321. Քուէարկութեանց ատեն քօրըմը ներկայ ըլլալու է:

Գլուխ ԺԳ

ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԷՆԱԴՐԱԿԱՆ ՃԻՒՂԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

322. Օրէնսդրական ժողովներ թէև անկախ են վարելու իրենց գործերը, սակայն երբեմն պէտք կ'զգացուի որ այս անջատ մարմիններ, ինչպէս ծերակուտական և ներկայացուցչական դիւաններ, օրէնսդրական գործերու մէջ համախոհ ըլլան:

323. Այս մարմիններու հաղորդակցութեան չորս գործնական կերպերն են. —

- ա) Պատգամ,
- բ) Սառն կօմիտէ,
- գ) Ընտրեալ կօմիտէ,
- դ) Քօնֆէրանս:

ՄԵՄԵ Ն

ՊԱՏԳԱՄ

324. Պատգամը հաղորդակցութեան ամենապարզ միջոցն է: Դիւանէ մը ուրիշ դիւանի պատգամ կը ղրկուի է: Պատգամատար մարմին մը միջոցով: Այս մարմինը յանձնէ զայն միւս դիւանի գրագրին: Պատգամը ընդունուած ատեն ամէն գործ դադրեցնու է, որ պէսզի նախ պատգամը նկատի առնուի:

ՄԱՍՆ Բ

ԽԱՌՆ ԿՕՄԻՏԷ

325. Իւրաքանչիւր դիւան կօմիտէի անդամներ կ'անուանէ, և այս անուանեալներ յետոյ երկու դիւաններու կողմէն փոխադարձ հաւանութեամբ կ'ընտրուին, որով կը կազմուի խառն կօմիտէն:

ՄԱՍՆ Գ

ՀՆՏՐԵԱԼ ԿՕՄԻՏԷ

326. Իւրաքանչիւր դիւան կ'ընտրէ մէկ մէկ կօմիտէ, որոնք կը հաղորդակցին իրարու հետ:

ՄԱՍՆ Դ

ՔՕՆՖԵՐԱՆՍ

327. Երբ բարեփոխումի մը վրայ դիւաններու միջև անհամաձայնութիւն ծագի, այն դիւանը որ խնդրին պաշտօնական թղթերն ունի, կօմիտէ մը կ'ընտրէ և պատգամ կը ղրկէ միւս դիւանին որ քօնֆէրանս կազմուի: Այս վերջինը կը հաւանի և այդ նկատմամբ կօմիտէ մը կ'ընտրէ: Այս ընտրեալ կօմիտէներ ժողով կը գումարեն և խնդիրը կը քննեն իրենց տրուած հրահանգներուն համաձայն:

328. Ուրիշ կերպ քօնֆէրանս մը կայ որ կը կոչուի «ազատ քօնֆէրանս», ուր կօմիտէի անդամներու թոյլատրեալ է որ հրահանգներէն զատ վիճարանութեան ատեն իրենց դատողութիւնն ու տեսութիւնն ալ գործածեն:

329. Եթէ ժողովը քօնֆէրանսի եզրակացութեան չի հաւանի, ուրիշ քօնֆէրանսներ կրնայ կազմել սոյն նպատակով:
330. Քօնֆէրանսի կօմիտէին տեղեկագիրը գրաւոր ըլլալու է և ստորագրուած հաւանող մեծամասնութեան կողմէն:
331. Այս տեղեկագիրին վրայ վիճաբանիլ թոյլատրեալ չէ, երկու ճամբայ բաց է միայն, ընդունիլ կամ մերժել:
332. Այս տեղեկագիրը մատուցուած ատեն ժողովը ամէն գործ ձգելով անով զբաղելու է: Ժողովադադար առանձնաշնորհեալ առաջարկն իսկ հոս անագդեցիկ կը մնայ:

ՄԱՍՆ Ե

ԵՐԿՈՒ ԴԻԻԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

333. Հինգ առաջարկներ կան որոնք իրարմէ առաջնութիւն ունին հետեալ կարգով. —

- ա) Համամիտիլ (concur),
- բ) Զի համամիտիլ (non-concur),
- գ) Լքել (recede),
- դ) Պնդել (insist),
- ե) Փարիլ (adhere):

334. ա) Համամիտիլ. — Երբ մէկ դիւանը միւսին օրինապատճէն կամ պիլ (bill) մը կը ղրկէ և վերջին դիւանը զայն բարեփոխելով ետ կը դարձնէ, այն ատեն ըլլալիք առաջարկն է համամիտիլ կամ համաձայնիլ:

335. բ) Զի համամիտիլ. — Այս առաջարկը կ'ըլլայ այն ատեն երբ դիւանը չուզեր բարեփոխումին հաւանիլ:

Ծանօթ. — Այս երկու առաջարկներ իրարու հակառակ ըլլալով մէկին մերժուելը միւսին ընդունուելը, և մէկին ընդունուելը միւսին մերժուելը կը նշանակէ: Հետեւաբար յանձնարարելի է որ առաջին անգամ համամիտիլ առաջարկն յարուցուի:

336. դ) Լ. քեւ. — Երբ կանխաւ դիւանը առաջարկի մը համամտած չէ, և յետոյ հաւանութիւն կը ցուցնէ, այն ատեն ըլլալիք առաջարկն է՝ «Լքել», այսինքն, թողուլ կանխաւ բռնուած դիրք մը:
337. դ) Պնդեւ. — Եթէ վերոյիշեալ պարագային դիւանը դարձեալ ուզէ մերժել, այս առաջարկը կը յարուցուի: Ասոր կարելի է աւելցնել թէ ժողովը քօնֆէրանս կ'ուզէ:
338. ե) Փարիւ. — Եթէ դիւաններէն մին յայտնէ միւսին թէ հաստատապէս որոշած է ընդունիլ կամ մերժել առաջարկուած բարեփոխումը, եթէ նոյնիսկ պիլը կամ օրինապատճէնը կորսնցնէ իր գոյութեան իրաւունքը, այն ատեն ըլլալիք յարմարագոյն առաջարկն է «փարիւ»: Երկու դիւաններն ալ եթէ միեւնոյն առաջարկը ընդունին պիլը կը կորսնցնէ իր գոյութեան իրաւունքը:
339. Եթէ մէկ դիւանը քօնֆէրանսի կօմիտէ մը ղրկէ և միւսը «փարիւ» քուէարկէ, խնդիրը ընդունուած կամ չնորոգուած կը նկատուի:

Գլուխ ԺԴ

ԲԱՆԱԶԵԻՆԵՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԻ ԿՈԶ

340. Ստորագրեալքս կը հրաւիրենք որ այն ամէն անձինք որ կը փափաքին Հայկական Գրասիրաց Ընկերութիւն մը կազմել՝ հաւաքունն այսինչ տեղ, այսինչ սրահ, Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 22, 1912, կէսօրէ վերջ, ժամը 5-ին:
- Արա
Բաբկէն
Գուրգէն
- (Տես թիւ 11)

ԺՈՂՈՎԸ ԿԱՐԳԻ ՀՐԱԽԻՐԵԼ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

341. Վերոյիշեալ կոչին իպատասխան կարգ մը անձինք որոշուած տեղը հաւաքուած ըլլալով, Պրն. Արա կամօրին կամ խնդրանքի մը համաձայն, ոտքի կանգնելով կ'ըսէ. «Ժողովը բանալու ժամն հասած ըլլանք», կը համարձակիմ ժողովը կարգի հրաւիրել: Ամէն ոք աթոռ մը կը գրաւէ և լռիկ ֆիջիկ անոր մօտիկ կ'ընէ: Պրն. Արա կը շարունակէ, և կ'անուամօտիկ կ'ընէ: Պրն. Արա կը շարունակէ, և կ'անուամօտիկ կ'ընէ: Բաբկէն իբր ատէնապետ՝ ըսելով, «Անոնք նէ Պրն. Բաբկէն իբր ատէնապետ՝ ըսելով, «Անոնք որ կը հաւանին թող ըսեն 'այո'»: Այոնքը կ'արտասանուին: Դարձեալ, «Անոնք որ հակառակ են թող 'ոչ' ըսեն: Ոչերն ալ կ'արտասանուին և Պրն. Արա կը յայտարարէ թէ այո-ները վաստկեցան և ուրեմն Պրն. Բ. ընտրելի է: Ուրիշ կերպ մը. — Պրն. Արա. «Պրն. Բաբկէն իբր ատէնապետ ընտրելի է, ուրիշ անուանումներ ալ կա՞ն»: Երորոշուած է, ուրիշ անուանումներ ալ կա՞ն»: Պրն. Գ. կու անձինք ևս ընտրելի կը նկատուին: Պրն. Գ.

կ'առաջարկէ որ ընտրութիւնը դադարի և ատենապետը գրաւոր քուէով ընտրուի: Երեք ընտրելիները քուէի կը դրուին և անոնցմէ մեծամասնութեան քուէն վաստկողը կ'ընտրուի ատենապետ: Կամ երեք ընտրելիները անջատօրէն քուէի կը դրուին և անոնցմէ առաւելագոյն մեծամասնութեան քուէն վաստկողը կ'ընտրուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏԸ

342. Ընտրութեան աւարտումէն յետոյ ատենապետը իր աթոռը գրաւելով յարգանքները կը մատուցանէ ժողովին և յետոյ կը յառաջանայ ընտրել նոյն մէթօտով ատենադպիր, և այլն:

343. Ատենապետը կը հրահանգէ ատենադպիրն որ ընտրութեան արձանագրութիւնը կարգայ, որմէ յետոյ կը յայտարարէ թէ այժմ պատրաստ է գործի սկսելու: Պրն. Դ. կ'առաջարկէ որ անդամներու վկայագրերը քննելու և զանոնք վաւերացնելու համար կօմիտէ մը ընտրուի, որպէսզի ժողովը աւակականապէս կազմակերպուի: Անդամական կօմիտէն կ'ընտրուի: Կօմիտէն կը քննէ անդամները և անոնց ճշգրիտ ցանկը կը յանձնէ ատենադպիրին:

ՓԱՐԼԱՄԵՆԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

344. Եթէ անդամ մը կը փափաքի գիտնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ մասնաւոր քայլի մը արդիւնքը, կը կանգնի և կ'ըսէ, «Տէր ատենապետ, կը կանգնիմ փարլամէնթական հարցման մը համար»:

Ատենապետը. — Թող պարոնը բարեհաճի խօսիլ»:

Անդամը. — «Տէր ատենապետ, եթէ 'Չի համամիտիլ' առաջարկը մերժուի, ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը»:

Ատեն. — «Արդիւնքը պիտի ըլլայ 'համամիտիլ'»:

Անդամ. — «Համամիտիլ առաջարկը ի կարգին պիտի նկատուի» երբ յարուցուի ուղղակի քուէ առնելու համար»:

Ատեն. — «Անտարակոյս»:

ԿԱՐԳԻ ԽՆԴԻՐ

345. Սովորական կանոնն է որ կարգաբեկութեան ատեն անդամ մը ոտքի կանգնելով աթոռին ուղղէ.

«Տէր ատենապետ, կը կանգնիմ կարգի խնդրի համար»:

Ատեն. — Պարոնը թոխ հաճի խօսիլ խնդիրը»:

Անդամը. — Տէր ատենապետ, կարգի խնդիրը սա է. մեր կանոնը կը տրամադրէ որ ժամը տասին կիսկատար գործերու ձեռք գարնուի, և հիմա ժամը տասն է»:

Ատեն. — «Խնդիրը ճիշդ է: Ուրեմն սկսինք կիսկատար գործերուն»:

Եթէ ժողովը չուզեր կիսկատար գործերուն սկսիլ ճիշդ այդ ատեն կամ թէ կարգի խնդիրը իրաւացի չի գտնուի, ուրիշ անդամ մը կանգնելով աթոռին կ'ուղղէ.

«Տէր ատենապետ, անդամը կարգի կը կոչեմ և կը խնդրեմ որ խօսածը դրի առնուի»:

Սղագիրը խօսուածը ժողովին կը կարդայ և ժողովը կ'որոշէ կարգը:

ՕԺԱՆԴԱԿ ՀԱՐՑՆԵՐ

346. Նկատում. — «Տէր ատենապետ, կ'առաջարկեմ որ . . . առաջարկը նկատուի»:

Ատեն. — «Պարոնը նկատումի հարց կը յարուցանէ, որոնք որ համամիտ են թող «այո» ըսեն, և որոնք որ համամիտ չեն թող «ոչ» ըսեն»:

Այո-ները կը վաստկին և խնդիրը կը նկատուի:

347. Ս ե ղ ա ն ի վ ռ ա յ մ ն ա լ . — Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ որոշումը սեղանին վրայ դրուի :

348. Յ ե տ ձ գ ու մ . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ այս որոշման նկատառումը յետաձգուի յառաջիկայ Յուլիս 10 , ժամը 8-ին» :

Ուրիշ անգամ մը . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ այդ առաջարկը բարեփոխուի «Յուլիս» բառը ջնջելով և անոր տեղ «Օգոստոս» ներմուծելով» :

349. Յ ա ն ձ ն ու մ . — Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ այդ առաջարկի քննութիւնը ատենանէն ընտրուելիք կօմիտէի մը յանձնուի :

350. Բ ա Ր ե փ ո խ ե լ . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ երկրորդ պարբերութեան առաջին տողը ջնջուի» , կամ «կ'առաջարկեմ որ պարբերութեան առաջին տողին չորրորդ և հինգերորդ բառերուն միջև այնինչ բառերը ներմուծուին» , կամ «կ'առաջարկեմ որ պարբերութեան երկրորդ նախադասութիւնը ջնջուի և անոր փոխան այն ինչ նախադասութիւնը ներմուծուի» :

351. Ն ա խ ո Ր դ Հ ա Ր ց . — «Տ է Ր ատենապետ , նախորդ հարց կ'առաջարկեմ» :

Ատեն . — «Պարոնը նախորդ հարցը կը պահանջէ , ժողովը կ'ուզէ՞ պահանջը շնորհել» , կամ «Նախորդ հարցը պիտի տրուի՞ հիմա : Անոնք որ կ'ուզեն թող ըսեն «այո» և անոնք որ չեն ուզեր թող ըսեն «ոչ» :

ԱՌԱՆՁՆԱԾՆՈՐ ՀԵԱԼ ԵՒ ՊԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

352. Ժ ո Ղ ո վ ա դ ա դ ա Ր . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ ժողովը հիմա յետաձգուի» կամ «յետաձգուի մինչև վաղն առաւօտ ժամը 10-ին» , կամ «կ'առաջարկեմ որ եթէ ժողովը յետաձգուի , դարձեալ գումարուի վաղն առաւօտ ժամը 10-ին» :

353. Մ ի ջ ո ց . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ ժողովը միջոց առնէ» , կամ «ժողովը միջոց առնէ մինչև ժամը եօթը» :

354. Ա ռ ա ն ձ ն ա շ ն ո Ր Հ ի խ ն դ ի Ր . — «Տ է Ր ատենապետ , կը կանգնիմ առանձնաշնորհի խնդրի մը համար» :

Ատեն . — «Թող պարոնը հաճի խօսիլ իր առանձնաշնորհի խնդրը» :

355. Ը ն թ ե Ր ց ա ն ու թ իւ ն . — «Տ է Ր ատենապետ կ'առաջարկեմ որ ատենադպիրը կարգայ թղթերը» :

356. Ա ռ կ ա խ ու մ . — «Տ է Ր ատենապետ , կ'առաջարկեմ որ կանոնները առկախուին և որոշումը անցուի» :

357. — Յ ե տ ա կ ո չ ու մ . — «Տ է Ր ատենապետ , առաջարկը կամ որոշումը յետակոչելու համար ժողովին կամքը կը խնդրեմ» :

358. Հ ա Ր ց ու մ ի բ ա ժ ա ն ու մ և կ ա Ր դ . — «Տ է Ր ատենապետ , կը խնդրեմ որ հարցումը բաժնուի , և կ'առաջարկեմ որ հետեւեալ երեք մասերուն բաժնուի . առաջինը վերջնայ այսինչ բառերով , երկրորդը այնինչ և երրորդը՝ այնինչ» :

Ատեն . — «Պարոնը կը խնդրէ որ հարցը երեք մասերու բաժնուի : Եթէ բաժնուի ժողովը պիտի քուէարկէ առաջինին վրայ որ է , յետոյ երկրորդին վրայ որ է , և ապա երրորդին վրայ որ է » :

Անգամ մը . — «Տ է Ր ատենապետ , կը կանգնիմ կարգի խնդրի համար» :

Ատեն . — «Թող պարոնը հաճի խօսիլ կարգի խնդրը» :

Անգամ . — «Կարգի խնդրին է թէ բաժնուած հարցին այնինչ մասը ինքնին էական հարց մը չի ներ-

կայացներ. եթէ առաջինը բացասական որոշուի, մընացած երկու մասերը բան մը չեն նշանակեր:»

Ատեն. — «Կ'ընդունիմ կարգի խնդիրը և կը մերժեմ առաջարկը»:

359. Հետևեալը օրինակ մըն է ժողովէն անցուած որոշումի մը, որով ժողովը հաւատարիմ և գործունեայ պաշտօնէի մը յարգանք կը մատուցանէ. —

ՈՐՈՇՈՒՄ

Նկատելով որ Պրն. Հրաչ Գնունի, որ այս ընկերութեան կազմակերպումէն ի վեր գանձապահի պաշտօն վարած է, և այս անգամ իր խանգարուած առողջութեան հետևանքով այդ բազմազբաղ և պատասխանատու պաշտօնին ընտրելի ներկայանալէ կը հրաժարի, որուն ժողովը ակամայ ստիպուած է հաւանիլ: Նկատելով որ իր պաշտօնավարութեան միջոցին Պրն. Գնունի կատարած է իր պաշտօնական պարտականութիւնները բացառիկ ճշգրտապահութեամբ, ուղղամտութեամբ և կարողութեամբ ի ջերմ գոհունակութիւն այս ընկերութեան, իր արտայայտութիւն մեր անկեղծ յարգանաց որոշուեցաւ որ Հայկական Գրադարանական Ընկերութիւնս ներկայացնէ Պրն. Հրաչ Գնունիի իր սրտագին շնորհակալութիւնները՝ տարիներու ընթացքին իր գանձապահ մատուցած իր անձնուէր ծառայութեան համար, և արտայայտէ այն յոյսը թէ այս հրաժարումին փութով պիտի յաջորդէ իր անձնական կատարեալ առողջութիւնը, որոշուեցաւ որ ընկերութեանս ատենապետին իշխանութիւն տրուի և խնդրուի որ ի նշան մեր յարգանաց գնէ և նուիրէ Պրն. Հրաչ Գնունիի ընկերութեանս կնիքը կրող ոսկի ժամացոյց մը, որոշուեցաւ նաև որ այս որոշումէն օրինակ մը ատենադպրին կողմէն ներկայացուի Պրն. Հ. Գնունիի:

ԾԱՆ. — Այս տեսակ որոշումներ կ'անցուն շնորհակալութեան, գնահատումի, մխիթարումի, ցաւակցութեան, և այլնի համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Այս կազմակերպութիւնը պիտի կոչուի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ:

Բ. Այս ընկերութեան նպատակն է մշակել իր անդամներու գրական կարողութիւնն ու ճշակը, և ծառայել անոնց ուսումնական նպատակներուն և փափաքներուն յառաջացման և իրագործման:

Գ. Բոլոր անոնք որ նախնական կրթութիւն մը առած են և կը բնակին այս քաղաքին մէջ, որոնք ունին անբիծ նկարագիր և ուսման տենչ, ընդունելի են, ըստ կանոնադրի տրամադրութեան, իբր գործօն անդամ, և ամէն անոնք որ հեռու տեղեր կը բնակին ընդունելի են իբր թղթակից անդամ, այս վերջինները քուէարկելու իրաւունք պիտի չունենան:

Դ. Եօթն անգամէ բաղկացող տիրէքթօրներու շիւան մը պիտի կառավարէ ընկերութեանս գործերը: Տիրէքթօրներ պիտի ընտրուին տեղացի անդամներու կողմէն՝ կանոնադրութեան տրամադրած եղանակով: Այս գիւշանէն զատ, ընկերութեանս գործադիր պաշտօնանները պիտի ըլլան՝ ատենապետ, դեր-ատենապետ, ատենադպիր և գանձապահ: Այս պաշտօնաններ պիտի ընտրուին տեղացի անդամներուն կողմէն, և պէտք չէ որ տիրէքթօրի պաշտօն ստանձնած ըլլան:

Ե. Ընկերութիւնս կրնայ իւրացնել կանոններ իր գործը յաջողապէս վարելու համար, սակայն այդ կանոններ այս սահմանադրութեան և երկրին օրէնքներուն հակառակ ըլլալու չեն:

Զ. Այս սահմանադրութիւնը կարելի չէ բարեփոխել, եթէ միայն կանոնաւոր ժողովի ընթացքին տեղացի գործօն անդամներու երեք-չորրորդ քուէովը, պայմանաւ որ գրաւոր տեղեկութիւն տրուի անդամներուն՝ գումարելիք գումարներէն մասին վրայով՝ ժողովի գումարուելէն ընթացքէն զատ, որ առաջ: Սոյն ժողովին մէջ սահմանաւորապէս հինգ օր առաջ: Սոյն ժողովին մէջ սահմանադրութեան ոչ մէկ մասը կարելի չէ փոխել որ գրաւոր ծանուցման մէջ յիշուած չէ:

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկական Գրասիրաց ընկերութեան սահմանադրութեան հինգերորդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, մենք, յիշեալ ընկերութեան գործօն անդամներս, այս նկատմամբ Մայիս 26, 1912-ին սարքուած մասնաւոր ժողովին մէջ պատրաստեցինք և ընդունեցինք հետևեալ կանոնադրութիւնը.

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

ԱՆ ԴԱՄԱՅ ՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍ 1. — Ուէ մարդ, առանց սեռի խտրութեան, որ սահմանադրութեան Գ յօդուածին պահանջուած հանգամանքն ունի, կրնայ դիմել ընկերութեանս՝ անդամակցելու համար: Դիմումը ըլլալու է գրաւոր և ստորագրուած դիմողէն, որուն պէտք է ընկերանայ երկու անդամներու վկայութիւնը դիմողի նկարագրին վրայով:

ՄԱՍ 2. Դիմումը յանձնուելու է ատենադպրին: Ատենադպիրը սոյն դիմումն ընդունելուն պէս տպուած ծանուցում ղրկելու է ամէն գործօն անդամի: Այդ ծանուցումը պարունակելու է դիմողին անունը և յատկանշները, ինչպէս նաև վկայող անդամներու անունները: Այս ընելէ վերջ ատենադպիրը դիմումը յանձնելու է անդամակցական կօմիտէին:

ՄԱՍ 3. Կօմիտէն դիմումը քննելէ վերջ զայն տեղեկագրելու է յաջորդ ժողովին, ուր քուէով յիշեալ դիմողը կ'ընտրուի իբր անդամ:

ԺՈՂՈՎԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

81

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ

ՏԻՐԷՔԹՕՐՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՆ

ՄԱՍ 1. Տիրէքթօրներու դիւանը իր առաջին ժողովին մէջ այնպէս կարգադրելու է որ առաջին երկու տարուան վախճանին երեք, իսկ երկրորդ երկու տարուան վախճանին միւս չորս անդամները փոխուին և յաջորդաբար:

ՄԱՍ 2. Եթէ ուէ պաշտօն թափուր մնայ դիւանը առժամակէս կրնայ ընտրել գործօն անդամներէն մէկը, մինչև որ ընտրութեան ատեն պատշաճ տիրէքթօր մը ընտրուի:

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

ՄԱՍ 1. Գործադիր պաշտօնեաները պիտի ըլլան ատենապետ, դերատենապետ, ատենադպիր և գանձապահ:

ՄԱՍ 2. Այս պաշտօնեաներու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ կատարել ամէն ինչ որ կը պահանջուի ըստ փարլամէնթական ընդհանուր կանոններու:

ՄԱՍ 3. Տիրէքթօրներու դիւանը ընկերութեանս համար կրնայ վարձել գործակատարներ և որոշել անոնց վարձագիններն ու պարտականութիւնները:

ՄԱՍ 4. Բոլոր պաշտօնեաներու և տիրէքթօրներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի ամէն երկու տարին անգամ մը (տես Յօդ. Բ, Մաս 1), քուէից առաւելութեամբ, պայմանաւ որ առաւել քուէ վաստկողը տասէն պակաս քուէ առած չըլլայ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ

ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՍ 1. Ընկերութեանս ժողովները պիտի գումարուին ամէն երկրորդ ամսու առաջին Հինգշաբթի օրը, կէսօրէ վերջ ժամը 7-ին:

ՄԱՍ 2. Մասնաւոր ժողովներու համար ատենադը-
պիւրը գրաւոր ծանուցագիրը զրկելու է բոլոր անդամնե-
րուն՝ ժողովէն առնուազն երկու օր առաջ:

ՄԱՍ 3. Այս ծանուցագիրը համառօտիւ յայտնելու
է գումարումին նպատակը, տեղն ու ատենը:

ՄԱՍ 4. Ժողովին գործակարգն ըլլալու է հետեւեալը.

Ա. Կարգի հրաւեր,

Բ. Նախորդ ժողովի ատենագրութեան ընթերցում,

Գ. Պաշտօնեաներու տեղեկագիրը,

Դ. Կոմիտէներու տեղեկագիրը,

ա) Ելեւմտական կոմիտէ,

բ) Անդամական կոմիտէ,

գ) Տան կոմիտէ,

դ) Զանազան գործերու կոմիտէ,

ե) Մասնաւոր կոմիտէներ,

Ե. Կիսկատար գործեր,

Զ. Նոր գործ,

Է. Ժողովադադար:

ՄԱՍ 5. Մասնաւոր ժողովի գործակարգն ըլլալու է.

Ա. Կարգի հրաւեր,

Բ. Քօրըմի ներկայութիւնը,

Գ. Ծանուցագրին մէջ յայտարարուած գործեր,

Դ. Ժողովադադար:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե.

Ք Օ Ր Ը Մ

ՄԱՍ 1. Ընկերութեան քօրըմը ներկայացնող թիւը
պիտի ըլլայ քսանհինգ, բոլոր պաշտօնեաներն ալ միա-
սին հաշուելով:

ՄԱՍ 2. Կոմիտէներու քօրըմը պիտի կազմէ անոնց
անդամներու մեծամասնութիւնը:

ՄԱՍ 3. Անոնք որ հիւանդութեան կամ բանաւոր
պատճառներով ժողովէ բացակայ կը գտնուին, իրաւունք
պիտի ունենան իրենց տեղ փոխանորդ մը կարգելու:

ՄԱՍ 4. Փոխանորդի քուէարկութիւնը տիրէքթօր-
ներու դիւանին և կոմիտէներու համար չէ:

Յ Օ Դ Ո Ւ Ա Շ Զ

Կ Օ Մ Ի Տ Է Ն Ե Ր

ՄԱՍ 1. Ընկերութեան կանգուն կոմիտէներն են.

Ելեւմտական կոմիտէ:

Անդամական կոմիտէ,

Հաճոյից կոմիտէ,

Տան կոմիտէ,

Զանազան գործերու կոմիտէ:

ՄԱՍ 2. Բոլոր կոմիտէները պիտի բաղկանան երեք-
ական անդամներէ, բացի Հաճոյից և Զանազան գործերու
կոմիտէները, որոնք պիտի բաղկանան հինգական անդամ-
ներէ:

ՄԱՍ 3. Ելեւմտական կոմիտէն պիտի ընտրուի ժո-
ղովին կողմէն, իսկ միւս կոմիտէները պիտի ընտրուին
նախագահին կողմէն:

ՄԱՍ 4. Ելեւմտական կոմիտէն պիտի ստանձնէ և
քննէ ընկերութեան բոլոր ելեւմտական և գանձային
գործերը:

Անդամական կոմիտէն օտարներէ դիմումներ պիտի
ընդունի և զանոնք իբր ընտրելի անդամ պիտի ներկայա-
ցնէ յաջորդ ժողովին:

Հաճոյից կոմիտէն պիտի սարքէ երբեմն, ժողովի
կամքին համաձայն, երեկոյթներ և հացկերոյթներ բոլոր
անդամներու զուարճութեան համար:

Տան կոմիտէն հոգ պիտի տանի ժողովասրահին և
պիտի հայթայթէ անոր պէտքերը:

Զանազան գործոց կոմիտէին կը վերաբերի բոլոր այն
գործերը որոնց համար որոշ կոմիտէ մը յատկացուած չէ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Է

Ա Ն Դ Ա Մ Ա Վ Ճ Ա Ր

ՄԱՍ 1. Գործօն անդամներ արձանագրուած պահին
վճարելու են հինգ տալէր, և այնուհետև վճարելու են
տարեկան երկու տալէր:

ՄԱՍ 2. Թղթակից անդամներ իբր մուտք վճարելու
են հինգ տալէր, և իբր տարեկան անդամագին վճարելու
են երեք տալէր:

ՄԱՍ 3. Մուտքի տուրքերը վճարուելու են արձանագրութեան ատեն, իսկ տարեկան անդամավճարները՝ իւրաքանչիւր Յուլիս 1-ին կամ անկէ առաջ:

ՄԱՍ 4. Իւրաքանչիւր տարուայ Յուլիս 1-էն մինչեւ երկու ամիս տուրք չվճարող անդամներ պիտի կորսնցնեն իրենց անդամական իրաւունքը:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը

ՊԱՏԻԺ

Յանցաւոր անդամներ ժողովին երկու-երրորդ քուէ-ովը տնօրինուած պատժին համաձայն տուժելու կամ պատժուելու են: Ծանր յանցանքներու համար կարելի է անդամ մը արտաքսել:

ՅՕԴՈՒԱԾ Թ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ

ՄԱՍ 1. Նախորդ հարց առաջարկը չպիտի նկատուի մինչեւ որ երկու անդամներու կողմէն չերկրորդուի:

ՄԱՍ 2. Բոլոր առաջարկներ երկրորդուելու են:

ՄԱՍ 3. Նախագահին որոշումը վերադիմումի ենթակայ է, երկու-երրորդ քուէով:

ՄԱՍ 4. Վերադիմումը անվիճաբանելի պիտի ըլլայ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ժ

ՓՈՓՈԽՈՒՄ

Այս կանոնադրի ունէ մէկ յօդուածը կամ անոր մէկ մասը կարելի է փոխել և յաւելումներ ընել ժողովին երեք-չորրորդ քուէովը:

ԾԱՆՈԹ. Այս սահմանադրութիւնն ու կանոնադրութիւնը իբր նմուշ է են որ հոս կը դրուին, այլ իբր սոյն գրութիւնները պատրաստուելու ընդհանուր ուղղեցոյց մը: Հոն նշանակուած են միայն գլխաւոր կէտեր, և զանց առնուած են կարգ մը բաներ, որոնք մանրամասնութեամբ կրնային զետեղուիլ:

Ընկերութեան մը նպատակին համեմատ իր զբաղումի առարկաներն ալ կը փոխուին, բայց դորժի ընդհանուր սկզբունքը բնաւ չի փոխուի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ներածութիւն	5
Գլուխ Ա. Նախագիտելիք.	11
Մաս Ա. Գործ	11
Բ. Սահմանադրութիւն	13
Գ. Կանոններ	13
Դ. Նիստ	14
Ե. Որոշում	14
Գլուխ Բ. Պաշտօնեաներ	15
Մաս Ա. Նախագահ	15
Բ. Գրագիր	17
Գ. Ուրիշ պաշտօնեաներ	18
Գլուխ Գ. Պարտականութիւն և իրաւունք	19
Գլուխ Դ. Կօմիտէներ	21
Մաս Ա. Պաշտօն	21
Բ. Ընտրութիւն	22
Գ. Կազմ և ընթացք	23
Դ. Տեղեկագրութիւն	25
Ե. Լման կօմիտէ	26
Գլուխ Ե. Գործ	28
Գլուխ Զ. Առաջարկներ	31
Մաս Ա. Նկատում	32
Բ. Կարգ	32
Գ. Սեղանի վրայ մնալ	32
Դ. Որոշ յետաձգում	33
Ե. Կօմիտէի յանձնում	34
Զ. Անորոշ յետաձգում	35
Է. Նախորդ հարց	35
Ը. Բարեփոխումներ	37
ա) Բարեփոխում ջնջումով	39
բ) Բարեփոխում ներմուծումով	40

դ) Բարեփոխ. ջնջումով և ներմուծ.	40
դ) Առաջարկողին բարեփոխումները	41
ե) Իմաստափոխ բարեփոխումներ	42
զ) Հարցի բաժանում	43
է) Բացը լեցնել	43
ը) Յաւելում, անջատում և տեղափ.	44
ԳԼՈՒԽ Է. Առաջարկներու կարգը	45
Մաս Ա. Օժանդակ առաջարկներ	45
Բ. Առանձնաշնորհեալ առաջարկներ	47
ա) Ժողովադադար	47
բ) Ժողովադադարի ստուգում	48
գ) Միջոց առնել	48
դ) Քօրըմի ներկայութիւնը	48
ե) Առանձնաշնորհներ	49
զ) Վերադիմում	49
Գ. Պատահական առաջարկներ	50
ա) Կարգ	51
բ) Ընթերցանութիւն	51
գ) Յետակոչում	51
դ) Կանոնի առկախում	52
ե) Հարցումի բաժանում	52
զ) Նկատումի եղանակ	52
ԳԼՈՒԽ Ը. Քաղուած	53
ՄԱՍ Ա. Գլխաւոր հարց	55
Բ. Երկրորդական առաջարկներ	55
ա) Օժանդակ առաջարկ	55
բ) Առանձնաշնորհեալ առաջարկներ	56
գ) Պատահական առաջարկներ	56
ԳԼՈՒԽ Թ. Վերնկատում	58
ԳԼՈՒԽ Ժ. Վիճարանութիւն	60
Մաս Ա. Խօսելակերպ	60
Բ. Խօսելանիւթ	62
Գ. Խօսելաթիւ	62
Դ. Վիճադադար	63
Ե. Վայելչաբանութիւն	63
ԳԼՈՒԽ ԺԱ. Գործակարգ	65

ԳԼՈՒԽ ԺԲ. Քուէ	67
ԳԼՈՒԽ ԺԳ. Գործավարութիւն Օրէնսդ. ձիւղերու	69
Մաս Ա. Պատգամ	69
Բ. Խառն կօմիտէ	70
Գ. Ընտրեալ կօմիտէ	70
Դ. Քօնֆէրանս	70
Ե. Համաձայնական առաջարկներ	71
ա) Համամիտիւ	71
բ) Չի համամիտիւ	71
գ) Պնդել	72
դ) Լքել	72
ե) Փարիլ	72
ԳԼՈՒԽ ԺԴ. Բանաձեւներ	73
Ա. Կազմակերպումի կոչ	73
Բ. Կարգի հրաւէր և ընտրութիւն	73
Գ. Ատենապետը	74
Դ. Փարլամէնթական հարցեր	74
Ե. Կարգի խնդիր	75
Զ. Օժանդակ հարցեր	75
ա) Նկատում	75
բ) Սեղանի վրայ մնալ	76
գ) Յետաձգում	76
դ) Յանձնում	76
ե) Բարեփոխում	76
զ) Նախորդ հարց	76
Է. Առանձնաշնորհեալ և պատ. հարցեր	76
ա) Ժողովադադար	76
բ) Միջոց	77
գ) Առանձնաշնորհի հարց	77
դ) Ընթերցանութիւն	77
ե) Առկախում	77
զ) Յետակոչում	77
է) Հարցումի բաժանում	77
Ը. Որոշում	78
Թ. Սահմանադրութիւն	79
Ժ. Կանոնադրութիւն	80

ՎՐԻՊԱԿ

Երես 31, Թիւ 122.— «Ժողովային այս յետախաղացութեանց համար» կարգալու է

«Ժողովային այս յետախուզութեանց համար» :

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0199931

